

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Disputationvm De Censuris In Commvni,
Excommunicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

1 Quæ & quot excommunicationes Papæ reservata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

Penna.

tiquum mihi non probetur, de quo alias. Veruntamen nec ob rationē factam discedere possum à priori sententia, quia licet fortasse sola verba Bullæ prout ponderata sunt, non cogerēt hanc tamen nihilominus intelligi esse voluntatem Pontificum, & praxim Romanam. Vnde Franciscus Penna in 3. part. Directorii, in scholio ad quæst. 92. ita scribit. Et quidē in supremo Inquisitionis prætorio S. & Romanæ generalis Inquisitionis sæpè pronuntiatum est, nec posse, nec debere Episcopos amplius virtute Concilii absoluerē occultos hæreticos in foro cōscientiæ, siue quod per processum Bullæ in Cœna Domini sit Concilio Tridentino derogatum, siue quod ita Pius V. & Gregorius XIII. alias expresse declararunt. Quod etiam restatur Nauar. in Summ. capit. 27. numero 275. à qua etiam sententia non audeat discedere Simanc. de cathol. institu. tit. num. 6.

Nauarr.
Simanc.6.
Quia pena
incurritur
ab his
casibus
absolvens.

Caietan.

Rebus.

Nauarr.

Antonin.

Secundo dicendum est, Sacerdotem, qui sine legitima facultate ab his casibus absoluit, excommunicatum esse ipso iure, & nihil facere. Hoc posterius constat, quia iurisdictionem non habet: prius autem, quia in Bulla disponitur. Sed an sit hæc censura referuata. Caiet. verb. Excomm. cap. 77. refert olim fuisse additam referuationem in Bulla Cœnæ. At nunc non extat, nec in Bullis Pij V. & sequentium, imò neque in Bulla Pauli III. quam refert Rebus. & idē ex vi Bullæ Cœnæ sine dubio non est referuata, quia nec de prioribus constat, nec iam habent vim, sed sola vltima. Addit verò Caietan. esse hanc censuram referuatam à Sixto III. in Extrauagan. Et si dominici de Penit. & remis. & illam referuationem esse generalem, & habere vim suam. At Sixtus bis repetit hæc verba: *Prætextu huiusmodi facultatis, ut id est ab ipso concessarum, quas ibi reuocaret: non est ergo referuatio illa extra illum casum extendenda. Nihilominus Rebus. hic ait, solum Papam posse ab hac censura absoluerē, quia eius est soluere, cuius est ligare. Veruntamen eo ipso, quod referuata non est, censetur concessa, iuxta capit. Nuper. de sent. excomm. Præsertim cum supra ostensum sit, censuras huius Bullæ esse à iure. Recte ergo Nauarr. numero 74. concludit, posse quemlibet ordinariū ab hac censura absoluerē. Sed an propter hoc dictum incurrantur alie pœnæ? Anton. 3. par. tit. 24. capit. 7. refert alias suspensiones, scilicet ab officio prædicandi, legendi, audiendi confessiones, & ministrandi sacramenta, quæ habentur in Bulla Pauli III. easque Rebus. ibi amplificat: sed sublata iam sunt eo ipso quod in postrema Bulla non sunt addita.*

7.

Notandum denique est in illa clausula verbum illud *presumpserit*: nam ex vi illius excusari possunt, qui ex inconsideratione, & ex ignorantia non affectata absoluerunt, iuxta generalem doctrinam superioris traditam cum Caietano in Summa verb. *Excommunicatio* cap. 58. & 81. Cætera, quæ in Bulla adiunguntur generalia sunt, & non indigent expositione.

DISPUTATIO XXII.

De excommunicationibus iuris Summæ Pontificis referuatis.

VT ad aliquam methodum, vel ordinem has reducamus, per libros, vel tomos iuris canonici procedemus, & vt sequamur ordinem antiquitatis, dicemus prius de excommunicationibus, quæ in Decreto continentur, postea de contrariis in an-

tiquioribus libris Decretalium: deinde in Sexto; & sic consequenter in reliquis nullus enim ordo aptior & facilius nunc occurrit: esset enim valde difficile in certas classes personarum aut delictorum, has communicationes distribuere, & ordinare.

SECTIO I.

Quæ, & quot sint excommunicationes iuris, quas in canonibus Decreti Papæ referuauit.

QUAMVIS varia sint decreta in his, quæ à Gratiano congeruntur, quæ excommunicationis cēsuram continere videntur, si tamen rectè explicentur, vnicui tantum est, quod de censura excommunicationis Papæ referuata loquatur. Nam aliam excommunicationem, quam primo loco recenset Nauarrus ex capit. Nulli, 19. distinct. ipse quidem ait reduci ad primam cēsuram Bullæ Cœnæ, quæ est contra hæreticos. Ego verò censeo illam non esse censuram ipso iure latam, sed ferendam: neque esse propter hæresim, sed propter inobedientiam Ecclesiæ, nec denique esse referuatam Papæ, sed communem. Verba enim illius textus sunt, *Nulli fas est, vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta. Vnde infra subditur, Si ergo ruina sue dolore prostratus, quisquis Apostolicæ voluerit contrarie decretis.* Vbi Glossa intelligit, hunc dici esse prostratum, quia hæreticus est: & ideo exponit de illo quod dicit Ecclesiā Romanam non esse caput, nec posse concedere canones: quam expositionem multi expostiores ibi sequuntur, citantque sententiam Damasi Papæ in capit. *Violatores*, 25. quæst. 1. ubi violatores canonum voluntarii, qui contra eos, aut protervè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt, blasphemare in Spiritum sanctum dicuntur.

D Veruntamen non est expositio necessaria, quia non solum propter hæresim, sed etiam propter schisma, vel propter inobedientiam contra Ecclesiā, potest quis dici ruina sue dolore prostratus: nam esse prostratum non est esse alienum ab Ecclesiā, neque etiam esse censura damnatum, sed est non esse cōiunctum Ecclesiæ per charitatem, & esse dignum vt ab Ecclesiā, vel à clero eiiciatur, vt verbis sequentibus declaratur, scilicet, *Nec locum dimittere inter sacerdotes habeat, sed extorris à sancto ministerio fiat.* Quæ verba suspensionem potius, vel depositionem, quam excommunicationem significare videntur: nec incongruè, quia ad Episcopos Gregorius Papa Quartus loquebatur. Et verbum illud *fiat*, pœnam ferendam potius quam latam indicat: inferius verò de excommunicatione clare subditur, *Quia maioris excommunicationis detractione est abiciendus, & c.* non est ergo sermo ibi de solis hæreticis circa articulum vel veritatem de primatu, & potestate Ecclesiæ Romanæ: de quibus loquitur Nicolaus Papa in capit. primo, 22. distinct. sed est sermo de fidelibus, & maxime de Episcopis rebellibus præceptis Ecclesiæ Romanæ: qui & sui iurisdictione privandi, & si opus sit, excommunicandi censentur.

Et de eisdem impediētibz gēneraliter loquitur dictum capit. *Violatores*; qui lato modo dicuntur blasphemari in Spiritum sanctum, *vel opere, vel verbo*: sic enim aperte textus ipse sub distinctione loquitur, quanquam ibi nulla censura feratur. Magis possent in illo,

in illo sensu exponi verba eiusdem Nicolai in capit. A
Cap. Si quis
dogmata
25. q. 1.
 Si quis dogmata, 25. q. 1. 2. scilicet si quis dogmata ma-
 data, interdicta, sanctiones, vel decreta, pro Catholica fi-
 dei disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione
 sceleratorum pro interdictione imminentium, vel futuro-
 rum malorum à Sede Apostolica preside solenniter pro-
 mulgata contempserit, anathema sit. Ibi enim fertur
 manifeste sententia excommunicationis ipso iure.
 Certe est autem non omnes transgressores man-
 datorum, decretorum, aut sanctionum Ecclesiasti-
 carum ipso facto esse anathematizatos: necesse est
 ergo verbum illud, *contempserit*, intelligi de illo qui
 hæc cõtemnit tanquam nullius momenti, vel obli-
 gationis non solum affectu, & opere, sed etiam iu-
 dicio, & existimatione, quod non fit sine hæresi. Et
 adhuc excommunicatio illa prout ibi fertur, non
 est reservata Pontifici: & ita non est de his, quas nunc
 inquirimus.

Vnicuique ergo excommunicationis maior in antiquis
 decretis lata, & Summo Pontifici reservata, lata est
 ab Innocentio II. in Concil. Lateranensi, & habe-
 tur in ca. Si quis suadente, 17. q. 4. quam hic, quoniam
 circa materiam quotidianam versatur, latius expo-
 nere necesse est. Duas ergo partes habet decretum
 illud. In priori ponitur censura: in posteriori refer-
 vatur eius. Circa primam partem quatuor notanda
 sunt: primum est censura, quæ fertur illis verbis,
Anathematis vinculo subiacet: quibus certum est ex-
 communicationem maiorem significari, & ex vi
 illorum verborum ipso iure imponi, quia non præ-
 cipiunt vt subiciatur, sed ipsum ius sua auctoritate
 subicit.

Secundum est contra quos hæc censura feratur;
 qui denotantur illa particula *S. quis*, quæ adeo est v-
 niversalis, vt omnes in vniversum personas com-
 prehendant, quæ sunt capaces censuræ, vt omnes non
 baptizatos excludamus, & inter baptizatos solum
 Summum Pontificem: reliqui enim omnes bapti-
 zati, si causam seu culpam, propter quam hæc cen-
 sura fertur, commiserint, sub illa comprehendun-
 tur cuiuscumque conditionis, aut ordinis existant,
 siue sint femine, siue viri, siue laici, siue Ecclesiasti-
 ci, vt ibi notat Glossa, & colligitur ex cap. De ma-
 nualibus, & ca. Cum illorum, de Sent. excomm. illa vero
 particula, *Suadente diabolo*, non limitat hæc generalitatem
 personarum, sed declarat solum necessarium esse,
 vt talis persona sit capax malitiæ, nequæ adeo ratione
 vræs, quia necesse est, vt peccare sciat, & possit, nam,
 vt statim dicemus, nisi per graue peccatum non in-
 curretur hæc censura. Si autem peccatum sit graue
 in specie hic prohibita, erit sufficiens causa huius
 censuræ: tale enim delictum semper suggestionem
 demonis fieri præsumitur; nec per illa verba aliqua
 specialis circumstantia illius delicti denotatur. Ne-
 que obstat quod pueri possint hanc censuram in-
 currere, vt supponitur in c. vltim. de Sent. excomm.
 quia ibi non dicuntur pueri qui ratione non vtun-
 tur, sed qui inter eos, qui illa vti possunt, inferioris
 sunt ætatis, saltem infra annos pubertatis.

Qui clerici gaudeant privilegio canonis.

Tertio denotantur personæ, in quarum fau-
 rem canon ille editus est, illis verbis *clericum*,
 vel *monachum*: nomine autem clerici comprehen-
 duntur omnes habentes non solum characterem
 clericalem, sed etiam primam tonsuram, dum-
 modo clericalem habitum, & coronam gestent;
 quamuis coniugati sint semel tantum, & cum vir-
 gine, vt explicatur in c. vnicuique de Clericis coniugatis
 in 6. Vbi etiam dicitur canonem hunc editum esse
 in fauorem totius ordinis clericalis: constat autem
 in toto hoc ordine comprehendi initiatos à prima
 tonsura vsque ad supremum ordinem, iuxta c. Cum
 coniugati, de Ætate, & qualis. Necesse est tamen vt

huiusmodi clericus non sit priuatus privilegio cle-
 ricali, nam tunc tanquam non clericus ab Ecclesia
 reputatur: & ideo nõ gaudet fauore huius canonis,
 nec comprehenditur hic nomine clerici. Huiusmo-
 di autem est in primis degradatus realiter, vt infra
 ostendemus: non vero depositus tantum verbaliter;
 & à fortiori nec suspensus, vt ibidem dicemus: ne
 que etiam excommunicatus: quia hic effectus pri-
 uandi privilegio clericali nullibi attributus est ex-
 communicationi, vt constat ex dictis supra de effe-
 ctibus huius censuræ. Et eadem ratione clericus,
 quamuis irregularis sit, sub hac voce comprehen-
 ditur, & hoc fruitur fauore, quia licet irregularitas
 priuet vsu ordinum, non tamen priuat omni priui-
 legio, quod ratione ordinis datur.

Dices, Bigamus non gaudet hoc privilegio iuxta
 dictum c. vnicuique de Cler. coniug. in 6. vbi cum di-
 citur *clericus*, qui cum viduis, & virginibus contraxe-
 runt, &c. retinere hoc privilegium, satis insinuat eos,
 qui cum duabus, vel cum viduis contraxerunt, non
 retinere illud; quod solum videtur esse propter ir-
 regularitatem. Respondetur, esto hoc ita sit in illa
 irregularitate, vbi hoc est specialiter dispositum,
 non propterea esse extendendum ad omnes alias:
 nam hoc non est de ratione irregularitatis, vt sic: &
 per argumentum à simili non licet in huiusmodi
 materia extensionem facere, vt sape dixi. Deinde
 probabile est id non esse propter solam bigamiam,
 sed tantum durante coniugio per quod talis biga-
 mia contracta est, de quo alias.

Addit præterea Nauarr. c. 27. nu. 79. clericum in-
 corrigibilem non frui hoc privilegio, & c. Cum non
 ab homine, de iudiciis. Sed res est satis controversa
 inter iuris interpretes, qualis esse debeat illa incor-
 rigibilitas, & an illa stante ipso facto absque alia
 sententia condemnatoria vel declaratoria amitta-
 tur hoc privilegium, vel necessaria sit sententia de-
 claratoria ipsius incorrigibilitatis, vel etiam oporteat
 huiusmodi clericum per iudicem Ecclesiasticum
 cum tradi seu remitti iudici seculari: quod nunc
 non est nobis disputandum. Probabilius tamen cre-
 dimus, regulariter loquendo, seruandam esse for-
 mam in illo capite præscriptam, nam talis clericus
 criminofus prius per iudicem Ecclesiasticum depo-
 nendus est: vnde à fortiori colligitur hanc incorri-
 gibilitatem non inueniri, nisi præcedant delicta de-
 positione digna, quæ non sunt, nisi enormia, vt in-
 fra suo loco dicemus. Deinde, si post depositionem
 adhuc sit incorrigibilis, excommunicari debet. Quod
 si adhuc sit contumax anathemate feriendus est, id
 est solenniter, & cum cæremoniis supra descriptis
 separandus ab Ecclesia. Postmodum vero, si adhuc
 sit incorrigibilis, probabile est quod Panormitanus
 ait statim absque alia sententia ipso facto priuari
 clericali privilegio.

Mihi tamen magis placet, & probabilius videtur,
 quod Cardinalis ait, necessariam esse sententiam,
 qua Ecclesiasticus iudex declaret, clericum esse pro-
 fus incorrigibilem, & sequi non habere aliud quod
 facere possit, vt eum corrigat, & emendet, nisi eum
 tradere seculari potestati. Primo, quia hæc priuatio
 clericalis privilegii est noua poena, quæ non incur-
 ritur ipso iure, nisi in ipsa lege pœnali sufficientibus
 verbis explicetur: in dicto autem cap. Cum non ab
 homine, nullum est verbum quo priuationem hanc
 ipso iure fieri satis declaretur: solum enim dicitur,
 Quod si in profundum malorum veniens contempserit,
 cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, per secularem
 comprimendus est potestatem. Quæ verba in rigore
 non significant secularem potestatem statim posse
 auctoritate sua se intromittere, sed quod Ecclesia-
 sticus iudex quando aliter non valet corrigere, po-
 test & debet id facere per iudicem secularem. Et sa-
 ne non expediebat aliter fieri, quia ad conseruationem
 immunitatis Ecclesiasticæ & ad tollenda dissi-
 dia in-

7.
 Clericis
 gamus
 cur
 non
 gaude-
 at hoc
 pri-
 uilegio.

8.
 Clericis
 incorrigibilis
 quando
 pri-
 uatur
 pri-
 uilegio
 huius
 canonis.
 Nauarr.
 Cap. Cum
 non ab ho-
 mine, de
 iudic.

Abb.

9.
 Cardin.

Cap. Vt
ne, de Sē.
excom.

dia inter iudicem Ecclesiasticum, & secularem, oportuit ut hic non posset suo arbitrio potestate sua uti in clericum, donec ab ecclesiastico iudice committeretur. Quod recte etiam confirmat c. *Vt fama*, de Sent. excom. ubi de his clericis incorrigibilibus in primis dicitur posse & debere per Ecclesiasticum iudicem sub arcta custodia detineri. Deinde additur laicum non posse huiusmodi clericum comprehendere nisi de mandato praelati Ecclesiastici, & tunc non sua, sed committentis auctoritate id facere: ergo quantumvis clericus sit incorrigibilis, etiam post excommunicationem, depositionem, & anathematizationem, adhuc habet ius Ecclesiasticum iuxta capiendi illum, & detrudendi in arctissimum carcerem: ergo donec ipse declaret se non posse, aut nolle id facere, sed illum ut incorrigibilem relinquere, non potest dici quod sit omnino privilegio clericali priuatus. Nec video fundamentum probabile ad oppositum dicendum, cum ex c. *Cum non ab homine*, non habeatur, ut ostendit.

TO.
Clericus per
sententiam
declatus
incorrigibilis,
non priuatur
omnino hoc
privilegio.

Imo addo ulterius ex hac interpretatione sequi huiusmodi clericum incorrigibilem etiam post praedictam declarationem non esse omnino priuatum privilegio clericali, ita ut hanc censuram euadat, quicumque in eum violentas manus iniecerit, nullo enim iure huiusmodi poena seu priuatio ostenditur. Nam in c. *Cum non ab homine*, limitate dicitur per secularem corrigendus esse potestatem, non ergo respectu aliorum aufertur immunitas clericatus: neque enim alibi sub his verbis absolutis haec poena fertur, neque etiam infertur ex eo, quod iudici seculari detur potestas coercendi vel iuste puniendi talem clericum: quia haec & minor priuatio immunitatis est, & necessaria ad commune bonum, & ad correctionem delictorum: Alia vero totalis priuatio immunitatis necessaria non est ad illum finem, & cum sit maior, non potest recte ex minori colligi. Quin potius additur in dict. cap. *Vt fama*, quando Ecclesia concedit iudici seculari potestatem in clericum, non posse facultatem sibi concessam excedere, neque maiorem violentiam inferre, quam defensio, vel rebellio exigat clericorum. Haec ergo exceptio de clerico incorrigibili nobis necessaria non videtur, quia quantum ad omnes alios, praeter iudicem secularem in casu sibi concessio, non est vera: quantum ad ipsum vero iudicem non est exceptio, quia licet possit punire clericum, non tamen id facit sua, sed Ecclesiae potestate, ut dicitur in dict. cap. *Vt fama*. Et ideo nec potest excedere delicti mensuram, ut insinuat in dicto c. *Cum non ab homine*, ubi legitima poena, & ideo si in hoc excedat iniurius, quantum ad id incurrit in hunc canonem, *Si quis suadente*: neque etiam potest talem clericum poena mortis afficere, donec realiter degraetur, quia nondum est omnino priuatus privilegio clericali: neque antea censetur Ecclesia consentire in huiusmodi poena iuxta cap. 2. de Poenis in 6.

VI.
Casus in
quibus cleri
cus incorri
gibilis poss
trinam no
nitionem am
mittit, hoc
privilegium
Ca. Corin
gita. Et in
audientia,
tur immunitas
de Sent. ex
com.

Dixi tamen, *regulariter loquendo*, propter speciales casus capituli *Contingit*, 2. & capit. *In audientia*, de Sent. excom. ubi quidam clerici incorrigibiles, si post trinam monitionem sui praelati, adhuc incorrigibilitate perseuerent, tanquam non clerici habendi censentur quantum ad immunitatem, & fauorem huius canonis; de hoc enim ibi fuerat facta interrogatio. Et respondet Pontifex huiusmodi clericos de privilegio clericorum subsidium aliquod habere non debere, sed illius (inquit) effectum, qui immunitatis exortus, quae pro clericorum tutela, & laicorum violentia coercenda, dignoscitur instituta. Quibus locis sine dubio non requirit Pontifex aliam declarationem, vel remissionem ad potestatem iudicis secularis, praeter publicam incorrigibilitatem, & pertinaciam post trinam superioris monitionem. Hoc tamen est speciale in casibus illorum textuum, quia illi clerici non utcumque erant

criminosi, & pertinaces, sed vel deferendo clericalem habitum, vel militaria arma portando; cum tamen secundum ius vna ex cognitionibus maxime necessariis ad gaudendum hoc privilegio clericali sit deferre clericalem habitum, ut colligitur ex cap. unico de Cleric. coniugatis in 6. Estque hoc valde consentaneum rationi, qui alias daretur occasio iniquis clericis abutendi privilegio sibi concessio, ut in eisdem decretis insinuat. Est autem aduertenda differentia inter clericos in minoribus, & in sacris constitutos: nam priores, si omnino deserant habitum, vel censuram clericalem, ita ut non semel aut iterum, sed continuata consuetudine illis non utantur, statim amittunt hoc privilegium, quamdiu in illo habitu perseuerant; quod intelligendum est, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant; & alicui Ecclesiae inferant, aut ex licentia Episcopi ad id se praeparant, iuxta nouum ius Concilii Trident. sess. 23. capit. 6. de Reformation. At vero clerici in sacris constituti non amittunt hoc privilegium, etiam si habitum deserant, donec ter admoniti per suum praelatum incorrigibiles sint iuxta praedicta iura.

Quod tamen limitat Nauarr. capit. 27. nu. 81. Nisi quis, relicto habitu & tonsura, turpibus & enormibus actibus se immisceat; nam tunc putat non esse necessariam trinam monitionem ad amittendum privilegium clericale, quam dicit esse communem sententiam: eam vero nullo iure probat. Solet autem in fauorem illius citari capit. *Perpendimus*, de Sent. excom. ubi Comes quidam, qui sacerdotem occiderat, suis & enormibus actibus se immiscens, dicitur non indigere Pontificis absolutione. Responderi tamen posset, ex illo textu non probari, in eo casu non incurri excommunicationem, nam statim mandat Pontifex ut conueniens poenitentia interfectoris imponatur: sed solum concludit excommunicationem illam in eo casu non referuari. Tamen, cum Pontifex non praecipiat interfectores absolui a censura, sed solum ut poenitentiam eis imponatur, satis indicat eos peccasse quidem; non tamen incurrisse hanc censuram. Item cum ac interfectores non esse remittendos ad Sedem Apostolicam pro absolutione, satis significat non incurrisse in hunc canonem, *Si quis suadente*: sed in nullo alio talis excommunicatio lata est: ergo nullam excommunicationem incurrit. Praeterea in c. *Cum non ab homine*, de Sententia excom. expresse dicitur occisores clericorum, qui contempto clericali habitu, tyrannidi, & enormitati se inuereunde immiscens, canone lata sententia minime coerceri, etiam si peccent, & aliter puniendi sint: ergo in eo casu amittunt clerici privilegium huius canonis.

Et iuxta decisionem huius cap. *Cum non ab homine*, censeo procedere aliam capituli *Perpendimus*. Et ex utroque simul colligi verisimile esse, quod ibi notat Abbas cum Cardinali, & aliis (quamvis etiam multi oppositum sentiant, quod Nauarrus sequi videtur) in huiusmodi casu tales clericos non amittere omnino privilegium fori, sed solum hunc specialem fauorem huius canonis, *Si quis suadente*. Nam propterea praecipit Pontifex poenitentiam iniungi illi Comiti, & ministris eius, sed ad Sedem Apostolicam remittendos non esse, quia supponit eos peccasse, quamvis censuram non incurrisset: ergo supponit illum clericum non omnino amisisse privilegium fori; nam si illud amisisset, interfectores eius nihil peccassent, quia & ille dignus erat tali poena: & Comes habuisset iurisdictionem ad puniendum illum: non ergo amittitur in eo casu omne privilegium clericale, sed solum specialis fauor huius canonis. Facilius enim potest hic admitti, quam ille, tum quia inferioris rationis est: tum etiam quia, ut insinuat in dicto capite, *Cum non ab homine*, in illo casu tollitur praedictus fauor in odium clericali excessus, & terrorem, atque correctionem similium clericorum.

ricorum, ad quem finem hæc priuatio sufficit. Neque oportet statim concedere potestatem iudicibus secularibus in huiusmodi clericis propter rationes superius insinuat. Et ex his textibus sic declaratis confirmantur ea, quæ de incorrigibilitate paulo antea dicebamus.

14. Vltius vero obseruanda sunt verba illorum textuum, vt pena hæc, seu priuatio huius priuilegii ultra exigentiam seu rigorem illorum non extendatur. Duo ergo in illis verbis requiruntur: primum est mutatio seu desertio clericalis habitus: quod expresse habetur in cap. Cum non ab homine, in alio vero cap. Perpendimus, licet non exprimat, supponitur; & insinuat, cum de illo sacerdote dicitur, se filium Regis falso nominasse; & arma sumpsisse, &c. Secundum est, perpetratio talium delictorum: nam sola habitus desertio non sufficit, nisi iuxta formam aliorum canonum, scilicet præcedente trina monitione, vt supra dictum est. At vero, si adiungatur talia delicta, completur causa sufficiens absque alia monitione: neque è conuerso delicta sine habitus dimissione sufficerent, quia vtrumque ibi coniungitur: & materia est odiosa, & restringenda. Et ob eandem causam non est hoc extendendum ad alia delicta, præter ea quæ ibi numerantur illis verbis. Tyrannidis, & enormitati seu uerecunde immiscent: & illis, Armis acceptis, seditionem fecit, & guerras; & infra, Non propulsando, sed inferendo iniuriam suis occisus. Quæ verba omnia indicant delicta contra iustitiam, & contra pacem Reipublicæ, idque cū seuitia, & grauibz iniuriis: & ideo solum in his casibus amittitur priuilegium hoc: nam cum hæc sit pena, non est extendenda extra casum in iure expressum.

15. Atque eodem modo addere possumus exceptionem aliam, ex capitulo unico de Vita & honest. cleric. in 6. vbi clericis, qui se locutores, seu goliardos faciunt, aut bufones, si per annum id muneris exercent, ipso iure priuantur priuilegio clericali. Quæ pena etiam est propria illius delicti, & ideo non est ad alia extendenda propter similitudinem rationis, etiam si illa grauiora esse videantur, vt recte notauit Abbas in dicto cap. Perpendimus, numer. 8. In illo autem capite non postulat dimissio habitus clericalis, sed solum delictum tale cum perseverantia eius per annum: & tunc etiam non requiritur trina monitio, sed sufficit factum ipsum cum annua pertinacia contra illam legem, vt ipso facto illa pena seu priuatio incurratur, vt ibidē deciditur. Additur vero, etiam posse penam illam incurri ante lapsum vnius anni, si tamen trina monitio à superiore facta præcedat: nam tum etiam si tantum per mensem v. g. artem illam quis exerceat, & intra illud tempus ab Episcopo ter admoneatur vt illam omittat quā primum post tertiam admonitionem illā exercuerit; & se se pertinacem in illo delicto perpetrando ostenderit, ipso facto carebit omni priuilegio clericali, vt ibi dicitur. Et hæc exceptio ostendit elapso anno non esse necessariam monitionem.

16. Aduertit autem Nauarrus tam in hoc, quam in præcedentibus casibus hanc trinam monitionem faciendam esse cum intervallo aliquorum dierum; neque sufficere vnā monitionem pro tribus. Quæ fuit sententia Glossæ in Clement. l. verb. Tertio, de Vit. & honest. cleric. quam sequuntur Abbas & alii, tam ibi, quam in cap. finali extra eodem. Et quantum ad posteriorem partem, scilicet quod non sufficiat vna pro tribus, mihi videtur res indubitata, quia hoc nullo iure est expressum: & alioqui materia odiosa lenienda est quoad fieri possit; & quoad eam partem, in quo aliquem fauorem continet, amplianda. At in præfenti, hæc trina monitio pertinet ad fauorem rei, & suauitatem legis, & penæ: ergo, cum lex requirat trinam monitionem; & nunquam dicat sufficere vnā pro tribus, cum omni

A proprietate seruanda est. Quantum vero ad alteram partem de intervallo aliquorum dierum, res est minus certa, nam Gloss. hoc sumpsit ex capite Sacro, de Sententia excommunicationis, & cap. Constitutionem, eod. tit. in 6. vbi non de hoc casu, sed de monitionibus ad excommunicationem requisitis sermo est, & ita solum potest inde sumi argumentum à simili, seu à paritate rationis, quod non videatur efficax: nam ibidem dicitur, vt in causa excommunicationis vna monitio pro trina possit sufficere: & quoad hoc non credimus argumentum à simili valere; cur ergo valebit quoad alteram partem? Responderi potest, partem illam de illa monitione pro trina ad rigorem pertinere, & ideo non extendi ad alios casus: alteram vero de interponendis aliquibus diebus inter monitiones esse fauorabilem, & ideo extendi posse ex similitudine rationis. Erit autem extensio facienda cum additione dictæ constitutionis, scilicet. Nisi facta necessitas alter ea (scilicet interualla) suaserit moderanda. Quæ supra in proprio loco late exposuimus. Atque ita intellecta hæc sententia est per se consentanea rationi: nam iura, quæ in præfenti exigunt monitionem, volunt vt aliquod tempus ad emendationem concedatur: ergo cum id sit morali & humano modo intelligendum, saltem requiritur, vt aliqui dies inter monitiones interponantur. Et præterea addendum est ex dict. Clement. prima, necessarium esse fieri has monitiones, non tantum in generali, sed etiam speciali & expresso nomine talis personæ: hanc enim vim habet verbum illud Nominatum, in dicto textu positum, vt ibi Glossa & Doctores aduertunt. Et licet fortasse in aliis textibus non habeatur, tamen illa videtur declaratio generalis ad omnes similes casus, tum propter illam rationem, quod hoc ad fauorem spectat: tum etiam, quia cum hæc pena ipso facto ex vi legis inferatur: & nihilominus lex ipsa requirat trinam monitionem ab homine faciendam, merito intelligitur loqui de monitione speciali, nam generalis per ipsam legem fiebat.

Et iuxta hæc existimant aliqui habere locum in hoc casu decisionem textus in capitulo finali de Vita & honestate clericorum. Quod sentit Nauarrus illud allegans dicto numer. 80. Existimo tamen textum illum non procedere in præfenti: neque excusare illum, qui clericum talem percusserit quominus in sententiam huius canonis incidat. Nam ibi est sermo de clericis, qui prætermisiss diuinis officiis, secularibus negotiationibus insistant: de quibus sentit Nauarrus, quod si post trinam admonitionem non resipiscunt, ita manent priuati priuilegio clericali, vt, si quis in eos violentas manus iniecerit, non incurrat hanc censuram. Sunt autem verba illius textus, Cum factis priuilegium abijciant clericale, tu quominus, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis & consuetudinibus patriæ, subiaceant, non desinas eodem. Ex quibus verbis colligi non potest huiusmodi clericos priuari clericali priuilegio quoad personas, sed tantum quoad facultates suas, vt patet ex illis verbis, De facultatibus suis, & ex præcedentibus in ipsa eius propositione, seu interrogatione, scilicet, Nolunt statuti patriæ, quibus expedit, sicut laici se uentur in negotiationem suarum quæstibus subiicere: ergo illud extendi non debet ad priuilegium personæ, tum quia illa est pena, ideoque restringenda potius, quam extendenda: tum etiam quia nemo dicit, huiusmodi clericum ita amittere priuilegium fori propter illam negotiationem, vt possit à seculari iudice puniri propter quodlibet delictum: ergo nec etiam amittere fauorem huius canonis, qui ad personam, & non ad facultates pertinet. Tum denique, quia illa duo valde diuersa: & in iure separantur, vt patet ex Clement. l. de Vit. & honest. cleric.

Qui textus etiam est in materia præfenti consideran-

17. An clericus, qui secularibus negotiationibus insistit, huiusmodi priuilegio priuatur. Cap. fin. de Vit. & honest. cleric. Nauarra

22.

Clerici ex-
ercentes of-
ficiū car-
nificum
macellario-
rū, aut ta-
bernariorū
an hoc pri-
uilegio pri-
uentur.

derandus : prohibetur enim ibi clericis ne carnifi- cum, seu macellariorū, aut tabernariorū officiū publice & personaliter exercent : quod, si post tri- nam monitionem non destiterint, vel tale officium iterum resumpserint, priuantur priuilegio clericali, cum quadam tamen moderatione : & distinctione : nam, si coniugati sint, omnino priuantur, siue ton- suram aut habitum ferant, siue non : & ideo qui in illos violentas manus iniecerit, non incurret. At ve- ro, si non sint coniugati, subdistinctione fit : nam vel il- li exercentes tale officium, habitum clericalem de- serunt, & tunc omnino priuantur : vel retinent cle- ricalem habitum, & tunc solum in rebus clericali priuilegio priuantur. Quapropter qui in eos violentas manus iniecerit, censuram huius canonis nō ef- fugiet, quia hic fauor ad priuilegium personæ, non rerum pertinet. Idem ergo dicendum censo in ca- su dicti c. finalis.

*De monachis gaudentibus priuilegio
Canonis.*

19.

P Ræter clericos, gaudent hoc priuilegio mona- chi, vt in prædicto textu dicitur. Licet autem monachus stricte sumptus distingui soleat à clerico regulari, ibi autem pro regulari vel religioso sumi- tur, vt constat ex capit. Cum illorum, de sententia ex- communicationis, comprehenditq. personas reli- giosas vtriusque sexus, vt de viris per se constat, & de feminis id supponitur in capit. De monialibus, de sententia excommunicationis. Item comprehen- duntur non tantum religiosi professi, sed etiam conuersi, etiam illi qui propriam professionem non emittunt, vt patet ex capitul. Non dubium, capit. Ex tenore, capit. De monialibus, de sententia excommuni- cat. Comprehenduntur præterea nouitii, licet non- dum religiosi sint, sed in via ad religionem profi- tendam. c. Religiosi, s. Quamuis, de senten. excommuni- cat. in 6. Ex quibus à fortiori constat, comprehendi etiam omnia membra religionum, siue solemnem professionem emiserint, siue tantum vota simplicia à Pontifice approbata, per quorum emissionem ve- ri religiosi efficiuntur.

20.

Dubitatum vero in primis est de personis Tertij habitus Sancti Francisci, vel Sancti Dominici : Ca- ietanus enim capit. 10. dicit non frui hoc priuilegio, quia non sunt Clerici, nec religiosi, nec nouitii, nec conuersi religionis, & ita non possunt nomine monachorum comprehendi. Nauarrus autem cap. 27. num. 79. dicit hoc esse posse verum iuxta ius com- mune, non tamen iuxta priuilegia, & consuetudi- nem, ac stilum Ecclesiæ Romanæ : citatque Rotam & Felinum, qui affirmant, si huiusmodi gregatim viuunt, & habitum religionis portant, frui hoc pri- uilegio. Et hanc sententiam existimo veram, non so- lum propter priuilegia, sed etiam quia sub nomine monachi, iuxta intentionem & interpretationem iuris, in dicto canone comprehenduntur. Non enim pro solis religiosi vere professi accipitur, sed et- iam pro omnibus, qui secundum aliquem modum participant illum statum : ita vt secundum illam par- ticipationem sint Deo dicati, & deuoti iuxta mo- dum loquendi Ioannis Papæ in capit. Quisquis, 17. quæst. 4. Vbi dicit sacrilegium committere qui iniu- riam facit clericis, vel Monachis, siue Deo deuoti. Et si- milis modus loquendi habetur in capit. Duo sunt, 12. qu. 1. Quia ergo hæ personæ sunt Deo dicatæ secun- dum quandam participationem talis religionis ab Ecclesiā approbatam, etiam si proprietarium reli- giosorum non habeant, nec per vota ligati sint, sub latitudine Ecclesiasticarum personarum compre- henduntur, & sub Monachorum nomine in prædi- cto capite continentur : Cui expositioni fauent alia iura, quæ declarant sub nomine monachorum con- uersos comprehendendi, cum tamen conuersi proprie

A religiosi non sint, quia sunt Deo dicati secundum talem modum, quo religionem participant. Nam, vt recte aduertit Panor. & ex modo loquendi iurum ostendit in dicto capit. Nulli dubium, de sent. excom. illa decreta non cōdunt nouum ius, seu nouum pri- uilegium his personis concedunt, sed declarant in- tentionē, & amplitudinem illius canonis. Si quis fa- dente. Quod si obiciatur, quia canon ille penalis est, & ideo debuiſſet potius stricte exponi : respon- detur, quoad hanc partem potius esse fauorabilem, & in causa maxime pia, & religiosa, & ideo potius esse latissime interpretandum.

Et iuxta hæc principia potest definiri alia dubi- tatio de Eremita, an gaudeat hoc priuilegio. In qua Angelus verbo Eremita, nu. 3. partem negantem te- net cum Ioanne de Lignano. in Clem. Per litteras, de præbend. Quia asserit hos esse laicos, & manere sub regali, seu imperiali iurisdictione. Quod etiam se- quitur Summa Rosella. Contrarium tenet Glossa in capit. Qui vero, 16. quæstio 1. argumento illius tex- tus, in cuius initio dicitur, Qui vere, pure, & solitariam deſell elidunt vitam, digni sunt conuenienti honore. Sed hæc 2. opus. verba valde generalia sunt, vt ex eis possit quidquā colligi. Hanc vero opinionem sequitur Syluester verbo Eremita, nu. 2. Armilla ibidem, & Nauarrus, c. 27. num. 79. Hi vero tres auctores cum Archidia- cono requirunt, vt huiusmodi Eremita astrictus sit alicui regule religiosæ, vel subditus alicui superiori Ecclesiastico, qui gaudeat hoc priuilegio. In qua limitatione prior pars per se nota est, quia ille vel erit religiosus, vel saltem conuersus. Secundam au- tem partem ipsi non probant; neque declarant an requiratur quod illa subiectio ad talem superiorem sit ex voto obedientiæ, vel sufficiat ex propria vo- luntate, vel saltem ex communi aliqua lege Eccle- siæ : illa ergo limitatio subobscura est, & si aliquo probabili modo explicetur, incidit horum aucto- rum opinio in præcedentem, vt patebit.

Quapropter stando in rigore iuris mihi prior sententia magis probatur cum Panor. in capit. 2. de For. comp. numer. 10. Qui recte dicit in huius- modi personis nihil esse, quod eas faciat Ecclesiasti- cas, & exemptas à temporali iurisdictione. In quo sane inconstanter videtur loqui Angelus supra, dum concedit, eremitam esse personam Ecclesia- sticam, & de foro Ecclesiæ, & negat frui hoc pri- uilegio, cum tamen paulo superius, vt probat hunc non gaudere hoc priuilegio assumat esse personam laicam, & Imperatori subiectam. Hoc tamen intel- ligendum est de Eremitis, qui vagi, dicuntur, qui nec definitum, aut firmum vitæ modum, neque a- liquam specialem obligationem Ecclesiasticam ha- bent : nam, licet hoc tempore, vel loco vitam qua- si monachalem exercent, vel alicui loco sacro de- seruiant, non propterea Ecclesiastica persona sunt aut exempti sunt à temporali iurisdictione. At vero, si ex speciali obligatione, & quasi traditione alicui loco sacro dicati sint cum speciali subiectione ad Episcopum, siue ex voto, siue ex pacto, siue ex tali munere quasi spiritali proueniat, tunc probabile est huiusmodi Eremitam comprehendendi in hoc ca- none tanquam personam specialiter Deo dicatam, seu deuotam. Et fortasse huiusmodi sunt qui dicun- tur Conuersi Ecclesiarum, à Panormitano supra qui dicuntur etiam hoc priuilegio gaudere iuxta Gloſ- sam in dict. c. Non dubium.

Quæ sint manus violentæ.

Quarto loco explicanda est actio, seu causa, ob quam hæc censura imponitur, quæ illis ver- bis explicatur, Manus violentas iniecerit. Qui- bus significatur hanc esse debere actionem iniu- riosam circa talem personam, in facto seu opere consistentem. Quamuis enim violentum physicum loquen-

loquendo, sit omne id, quod est contra internam A inclinationem, & hoc modo mors extrinsecus illata, licet iusta sit, violenta dicatur; tamen moraliter loquendo, de actione sacrilega, de qua textus hic loquitur, proprie dicitur violenta manus quæ non solum naturæ, sed etiam iustitiæ repugnat: & ideo merito de huiusmodi violentia textum hunc interpretamur. Oportetque ut iniuria versetur circa ipsam personam Ecclesiasticam, & per aliquem exteriori actionem fiat, ita ut sit offensio in persona, de qua quid sit fufe tractat Bartolus in l. locatio, §. Quod illicite, numer. 5. ff. de Publicanis & vectigalibus, & Innocentius in capit. Nuper, de sententia excommunicat. Resolutio vero est, quod debet talis actio contingere ipsam personam, vel res aliquo modo adherentes illi, ita ut ei vis inferatur. Et ita excluduntur omnes actiones iniuriolosæ, quæ non sunt ipsi personæ in seipsa, sed in rebus eius: vel aliis personis illis adiunctis: nam canon dicit, *Manus violentas in clericum, vel monachum.* Vnde qui manus infer violentas in personas coniunctas, ut familiares, aut seruos clericum in iniuriam & odium eius: item qui per violentiam accipit bona eius, non ipsius personæ vim inferendo, sed custodibus, vel domui eius, ex vi huius canonis non incurrit censuram, quidquid sit de aliis legibus. Rursus qui verbis, quantumvis contumeliosis, iniuriam inferat clerico non incurrit hanc censuram, si ad opus manuum non perueniat: quia ex vi dictorum verborum talis iniuria non comprehenditur, ut per se notum est. Tercio qui aggreditur clericum, & lapidem, verbi gratia in eum proiecit, aut quamcumque aliam actionem ex se percussuram, ut sic dicam, in ordine ad illum exercet, si de facto non attingit personam eius, nec laedit, non incurrit: quia, licet voluerit, & attentauerit violentas manus in eum iniicere, de facto tamen non iniicit: & hæc censura tantum lata est in eum qui iniicit: ut autem supra diximus, donec actio exterior consummatur, sub ea proprietate, quam verba legis requirunt, censura non incurritur. Quin potius, licet actio violenta attingat aliquam ex parte personam clericum: si tamen ita leuiter attingat, ut ex vi talis percussione non sufficiat ad peccatum mortale: non incurritur hæc censura; etiam si alias ex intentione operantis sit peccatum mortale: quia excommunicatio non incurritur, nisi propter peccatum mortale externum: illa autem percussio, ut exterius sit, non est peccatum mortale, licet intentio operantis fuerit culpa mortalis, quia illa malitia potius interior quam exterior existit. Cuius signum etiam est, quia ex vi illius iniuriæ non tenetur percussus ad aliquam satisfactionem, vel restitutionem, quia nimirum licet iniuria fuerit ex voluntate peccaminosa mortaliter, non habuit actum exteriorem proportionatum, & satisfaciendi obligatio oritur ex actu exteriori & non ex interiori solo: idem ergo est proportionaliter de censura. Quod late tractauimus supra de causis censuræ, & in præsentem docent Caietanum verbo *Excommunicatio*, capit. 10. & Nauarrus capit. 27. numer. 85. & 87.

Quæri vero hic potest, an oporteat huiusmodi actionem externam esse peccatum mortale ratione corporalis læsionis, seu nocimenti, vel sufficiat ratione inhonorationis: hæc enim injectio violenta manuum ob grauitatem nocimenti in bonis corporis, vel in honore potest habere grauitatem peccati mortalis. Et quidem, quando corpus ipsum grauius percussus tunc propriissime committitur grauis iniuria hic prohibita, ut per se notum est: & ideo tunc nulla ratio dubitandi est, quin incurrat hæc censura. Contingit autem interdum ut actio exterior in ratione percussione corporalis nullius momenti sit, nihilominus tamen apud omnes æstimetur grauis iniuria in detrimentum honoris, ut

verbi gratia, si virga leuiter aliū attingat, aut quassata arundine: de huiusmodi ergo actione dubitari potest, an ad hanc censuram incurrendam sufficiat. Et ratio dubii est, quia iniicere manus proprie & in rigore significat actionem aliquam violentam circa corpus, non circa honorem vel famam: & ideo dicebamus contumelias, quæ verbis proferuntur sub hac lege non comprehendi: illa autem actio violenta ut versatur circa corpus, non est grauis: quod autem, ut versatur circa honorem, grauitatem habeat, videtur esse intra vltra intentionem & latitudinem huius legis. Et confirmatur, nam interdum homines æstimant ut grauem iniuriam quod alter tentet percutere, etiam si non percutiat, ut verbi gratia, quod eleuet manum ad dandum alapam, aut quædam arundinem, aut virgam in alium iniiciat, quamuis B illud non attingat: certum est autem eum, qui hæc tantum fecit circa clericum, non incurrit hanc censuram: ergo signum est ad eam non attendi grauem læsionem in honore, sed in percussione.

In hoc dubio mediam quandam viam tenendam censeo, & extrema prudenter esse vitanda. Nam, ut incuratur hæc censura, non oportet corporis percussione talem esse ut illud grauius lædat: nam hoc manifeste falsum est, & contra omnium Doctorum sententiam, & contra vim verborum canonis: nam sine graui læsione corporis potest quis violentas manus in alium iniicere, quam graui iniuria, quæ sit non solum contra honorem, sed etiam contra immunitatem (ut sic dicam) proprii corporis, seu contra ius, quod vnusquisque habet in corpus suum: quod videtur hic canon prohibere voluisse in Ecclesiasticis personis ut videtur expresse exponi ab Innocentio III. in capit. Nuper, de sententia excommunicat. in illis verbis. *Quamuis per eorum factum corporali læsio non fuerit subsecuta, citra quam violentia sapius circa clericos nequiter perpetratur.* Vnde, ut ibidem dicitur, propter hanc causam violenta detentio, seu incarcerationio, etiam si ob læsionem, aut nocumentum corporale, vel temporale, non videatur graue damnum inferri; nihilominus sufficit ad hanc censuram contrahendam, quia est violenta injectio manuum, cum graui iniuria circa corpus ipsum. Et similiter violententer eripere de manibus clericum suam, quam ipse iuste retinet ac defendit, est sufficiens causa ad incurrendam hanc censuram, etiam si res ipsa, quæ eripitur, parui momenti sit, quia licet in ratione furæ, aut nocimenti in rebus fortunæ illud non sufficeret ad peccatum mortale, tamen in ratione corporalis violentiæ, sufficit ad grauem iniuriam repugnantem iuri quod vnusquisque habet ad liberum sui corporis vsum, quamquam inde non resultet grauis læsio aut nocumentum in ipso corpore.

Aliunde vero non satis est quod iniuria sit grauis contra honorem, etiam si non verbis, sed aliqua actione exteriori fiat, ut recte probat vltima ratio facta, quod hæc iniuria interdum consummatur in ratione inhonorationis absque violenta manuum injectione in ipsammet personam Ecclesiasticam, ita ut illam attingat: sine quo tactu non consummatur actio, propter quam hæc censura imponitur, ut constat ex verbis, & omnium interpretatione: At vero si actio violenta personam ipsam attingat, licet contactus physice consideratus leuissimus sit, si tamen secundum moralem existimationem sufficiat ad grauem iniuriam contra honorem & reuerentiam debitam tali personæ, opinor sufficere ad incurrendam talem censuram: quia in omni rigore & proprietate comprehenditur sub verbis canonis. Est enim illa satis violenta manuum injectio, & moraliter reputatur grauis: neque ius hoc distinguit an illa grauitas oriatur ex respectu ad honorem, vel aliunde: neque est a nobis limitandum,

25.
Dubii ene-
datio.

Ca. Nuper
de sent.
excomm.

26.

Bartol.

21.

remittit

ex pna

to gaudi

unt.

rima a

ius

angelus

non de

signan

24. 11

Cyprian

de glia

currit

21

Dubio

latus

Caietan.

Nauarr.

24.

Interdum

quo

ratione

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

manera.

cum in hac parte fauorabilis sit personis Ecclesiasticis. Accedit, quod unusquisque habet ius in suum corpus, ut ab alio contingi non possit etiam leui contactu in grauem detrimentum sui honoris: & ideo etiam si grauitas illius iniuriæ ex respectu ad honorem oriri videatur, proxime tamen consistit in ipsamet corporis percussione, qualiscumque illa sit: est ergo sufficiens talis actio ad censuram incurrendam.

27. Prudenter verò expendere oportet, an talis actio secundum communem prudentium hominum estimationem clerico iniuriola sit, & contra honorem eius. Interdum enim fieri potest ut inter laicos, vel milites talis actio existimetur grauis & contra honorem, respectu verò personæ religiosæ quasi nihil habeatur: vel è contrario, actio quæ circa personam vulgarem esset leuis, circa personam Ecclesiasticam ob reuerentiam illi debitam, sit grauis irreuerentia & iniuria. Vnde regula, qua vtuntur Caietan. & Nauarr. quod iniuria, quæ est leuis circa aliquem, non est sufficiens ad hanc censuram incurrendam etiam si fiat clerico, non est simpliciter vera: nam propter circumstantiam personæ clerici fieri potest, ut actio sit peccatum mortale, quæ circa laicum non est: sed intelligenda erit cum proportionem, scilicet quod quamdiu manet intra latitudinem leuis iniuriæ, non sufficit ad hanc censuram.

28. Præterea est animaduertendum, quamuis hæc iniuria à manu denominatione acceperit, quia manus est instrumentum instrumentorum, ut Caietan. non notauit: non esse tamen necessariū ut per ipsam manū immediatè exerceatur actio, vel attingatur Ecclesiastica persona, sed sufficit mediate attingere, ut per enssem, virgam, lapidem, &c. Imò nec semper necesse est, ut manus interueniat, nam si pedibus percussat satis erit: est enim illa appellatio iniectio nis manuum quasi metaphora quædam, qua significata est omnis huiusmodi corporalis iniuria, vel (ut Dialectici aiunt) aliud est, vnde nomen sumptum est, aliud ad quod significandum impositum est: sapientem vniuersalius est significatum, quam ratio, seu etymologia nominis: & ita in præfenti iuxta communem interpretationem.

29. Rursus, ex parte Ecclesiasticæ personæ, cui iniuria infertur, necesse non est ut manus violentæ aliquam partem corporis eius immediatè attingant: satis est enim si attingant vestem, aut pileum, vel aliquid simile, dummodo alias actio grauitè iniuriola sit. Imò etiam si contractus versetur circa rem aliam continentem vel deferentem talem personam, si violentia redundet in ipsam personam, id sufficit ad hanc censuram, ut si apprehenso fræno equi, quis violentè detineat clericum incedentem, id satis erit ad incurrendam hanc censuram; ut si existentem alicui extrinsecus ita claudit, ut vel omnino exire non possit, vel non sine magno pudore: nam illa est violenta detentio ipsius personæ; & sic de aliis similibus, quæ à simili vel æquali ratione colligunt omnes Doctores ex dicto cap. Nuper, ut videre licet in Innocentio, Panormitano, & aliis ibi; & Richardo, in quarto distinctione decima octaua, articulo vndecimo, quæstione quinta, Antonino, tertia parte, tit. 24. cap. primo, vbi multa alia ponit exempla.

30. Vnum simile præcedentibus est, si aliquis clericum obfideat in domo, vel castro, neque illum exire permittat, non ut illum in custodia teneat, sed ut pudore afficiat, vel quid simile. Refertque sententiam Innocentii negantis in eo casu incurri hanc censuram, quia tunc non infertur violentia personæ aut rebus inhaerentibus ipsi. Sed hoc ita generatim (ait) absque distinctione non rectè dictum est, quia tunc sit violentia personæ; & quamuis illa detentio non ordinetur ad poenam aliam inferendam, vel

A actum iudicalem exercendam, & ideo non dicatur incarceration, aut custodia; tamen re vera est iniuriola detentio: nec excusatur à graui iniuria propterea quod fiat ad pudorem personæ, nam potius hoc ipsum aggrauat iniuriam. Et ideo ipse Antoninus distinguit: nam vel obfessio est propter personam ut illis vis fiat, & tunc ait incurri censuram quod mihi probatur propter rationem factam. Aut sit propter castrum habendum: & tunc ait non incurri: nullam vero adducit rationem. Potest tamen hæc reddi, quia tunc non infertur vis absolute, quia non est absoluta detentio, sed quasi conditionata, scilicet, nisi castrum tradat, vel quid simile. Sed in hoc distinctione opus est, quia licet obfessio sit propter castrum obtinendum, si sit iniuriola, existimo incurri hanc censuram: quia tunc violentia infertur personæ in ordine ad rem, aut possessionem eius iniuste auferendam: ergo id satis est ad hanc censuram contrahendam. Sicut qui violentè detinet clericum, solum ut vestibus, aut pecunia eum spoliè absque alio documento corporis, hanc censuram incurrit. Item qui clericum in aliam custodiam iniiceret donec castrum traderet, sine dubio incurreret in xta c. Nuper: sed prædicta obfessio intra ipsum castrum est moralis quædam incarceration: ergo, etiam si fiat propter castrum eripiendum iniuste, incurratur hæc censura. At vero, si obfessio sit iusta, & per bellum iustum, tunc haberet locum opinio Antonini, cum enim tunc non sit peccaminosa, non potest esse ratio censuræ, de quo plura statim.

Aliud exemplum est de eo, qui cogit clericum ut exeat de fundo, aut vinea per metum. Innocentius enim negat tunc incurri censuram. Antoninus, vero cum Ioanne de Lignan. distinguit de metu reali, & verbalis: & quando est verbalis tantum ait veram esse sententiam Innocentij: quia dum in verbis consistit, non peruenitur ad manuum iniectio nem: quod secus est, quando metus est realis. Sed in rigore sententia Innocentij vera est; & alij fortasse solum in modo loquendi ab eo differunt: nam aliud est metus, & aliud violentia: vnde si præcise sitatur in metu, & non inferatur vis, siue id fiat verbis, siue aliis actionibus, non incurritur, quia non iniiciuntur manus violentæ. At vero, si metus fundaretur in aliqua actione violenta circa personam, ut verbi gratia, si per aliquam vim leuem extraheretur, comminatio illi mortem, si resisteret, tunc iam incurreretur talis censura, quia non est purus metus, sed admixta violentia. Et iuxta hæc procedit quod Caietan. in summa cap. 10. de Excommunicat. dicit, præcipere exilium clerico, aut quod intra aliquos terminos se contineat, non esse sufficientem causam huius censuræ, quia non est violenta manus: neque talis clericus simpliciter cogitur ad talem actum, & potest, si velit, non seruare tale præceptum, cum iniuriam sit: quod, si non audet propter aliquam comminationem, iam illa detentio non est propter vim, sed propter metum. Donec igitur ad iniectio nem manuum perueniatur, non est posita sufficiens causa huius censuræ.

E Alius casus est de eo, qui furatur vestes Ecclesiasticæ personæ dormientis: de quo Innocentius negat incurrere, quia tunc non infert violentiam personæ, sed purum furtum committit. Et potest hoc confirmari, quia si clericus haberet duplicatas vestes, qui vnam furaretur illo dormiente, vel abiente, non incurreret hanc censuram: ergo si vnam tantum habeat, & illam quis furetur, non propterea incurreret. Et in hoc videtur esse magna differentia inter eum qui spoliatur vestibus clericum vestitum, vel furatur vestes iam nudati: quia illud prius non fit sine aliqua violentia personæ, sicut fit hoc posterius. Contrarium nihilominus tenet Antoninus, & c. Archidiaconum, & Iohannem de Lignano. Et funda-

fundamentum eius est, quia qualitercunque quis contingat iniuriose personam clerici, incurrit in hunc canonem: in illo autem casu moraliter contingit ipsam personam clerici. Quod quidem est probabile, quando ea ratione cogitur aut nudus incedere, aut intra domum contineri, ne nudus exeat. Et ideo per se loquendo, & considerata ratione fortius, illud crimen non est materia huius censuræ. Tamen si contingat redundare in specialem clerici iniuriam, dedecus, aut pudorem, vel etiam violentam detentionem talis personæ, ex hac parte posset illa esse sufficiens causa & materia huius censuræ, præsertim si ea intentione fiat. Et per hæc facile erit de similibus casibus iudicare.

De percussione clerici ob defensionem.

³³ **E**x his sequitur, eum qui infert manus in clericum in iustam defensionem, non incurere hanc censuram. Ita docent omnes. Et colligitur ex capite, si vero, primo, & capit. Extensio de sententia excommunicat. vbi hoc declaratur habere locum, quando in continenti fit defensio, vim vi repellendo. Et ratio est, quia vim vi repellere omnes leges permittunt, vbi ibidem dicitur. Atqui illa manu in iectio, nec dici potest suadente diabolo, sed ratione, cum licita sit, & quasi naturalis: nec potest proprie dici violenta, cum non fiat aggrediendo, sed se defendendo. Ex quo colligitur hoc habere verum in omni defensione quæ iusta est, siue sit in defensionem personæ, siue honoris, siue aliarum rerum, quia iura illa absolute loquuntur de defensione iusta. Vnde si clericus formidat tentet aggrediendo non tantum verbo, sed facto aliquo, tunc illa non incurrit, si illum violententer percussit: quia illa est iusta defensio castitatis & honoris. At vero si aggressio esset tantum verbalis, Nauarr. num. 85. ait tantum licere defensionem verbalem: & ideo, si percussit, non excusari, citatque Angelum Excommunicat. 5. nu. 21. qui eum moderatione loquitur, scilicet quando solis verbis potuit eum repellere: alias, inquit, licite eum percussit: & addit, Si zelo castitatis accensa, modum excederet, non ex proposito, sed subito & improviso non incurret. Quæ sententia mihi placet, præsertim quia illa non est tantum defensio castitatis, sed etiam honoris, ad quam sæpe verba non sufficiunt. Similis casus est, si quis à clerico aggressus sine ignominiosa fuga vitare non potest nocummentum nisi se defendendo, nam si ea de causa percussit clericum non incurrit hanc censuram, vt Nauarrus cum Caietano, & Panormitano notauit, quia tunc non peccat. Similiter, si quis insequatur clericum fugientem, & propria bona asportantem, & vi eum detineat, aut ea de causa clericus se precipitet, vel aliud nocummentum patiat, non propter ea incurrit hanc censuram. Idemque est si quis clericum debitorem, & fugam parantem detineat, vt eum superiori præfentet, & ea via suum debitum recuperet, non incurrit, vt iidem auctores ex eodem principio merito docent.

³⁴ Extenditur autem hæc defensio in dict. capit. Si vero, ad quosdam casus non omnino licitos, vt sunt quando quis inuenit clericum turpiter peccantem cum propria vxore, matre, filia, aut sorore: nam tunc si clericum percussit, quamuis à culpa non excusetur apud Deum, censuram Ecclesiæ non incurrit. Verum est, in illo textu non dici huiusmodi clerici percussorem non incurere censuram, sed non esse compellendum ad Sedem Apostolicam venire. Ex quo non videtur colligi non incurere censuram, sed solum non esse Papæ reseruatum: sic enim alia iura disponunt in aliis personis, & casibus, vt infra videbimus, auferendo reseruationem, & non censuram. Nihilominus auctores intelligunt ibi excipi illas personas ne censuram incurrant. Et

Fr. Suarez tom. 5.

³⁵ **A** probari potest ex §. proxime præcedente, vbi eodem modo dicitur de vim vi repellente, non debere propter hoc ad Sedem Apostolicam transmitti, etiam si clericum percussit. Vbi constat sensum esse, eum non incurere excommunicationem: simili autem contextu & tenore verborum idem subiungitur de prædictis personis. Rursus statim subiungitur, eum qui percussit clericum, quem turpiter peccantem inuenit cum alia consanguinea inferioris gradus præter dictos, non esse à sententia huius excommunicationis immunem: ergo de aliis personis sensus est, esse ab hac sententia excommunicationis immunes. Ratio vero est, quia Ecclesia, suo præcepto, & obedientia non vult obligare in casu tam acerbo; in quo doloris vis vehementer hominem commouet. Et ideo etiam Ecclesia non reputat illam percussorem tanquam factam suadente diabolo, sed vt factam vehementi passione. Nec etiam eam iudicat violentam oppressionem, sed humanam quandam defensionem.

Vnde recte Syluester aduertit verb. Excommunicatio 6. notab. 4. casu 16. necessarium esse hanc percussorem fieri in continenti, quando actualiter clericus in tali actu inuenitur, quando passio vehementer mouet: nam tunc solum habet locum illa iusta excusatio. Et ita est intelligendus ille textus: nam licet in illa clausula non adhibeat illam declarationem, adhibet tamen in proxime præcedente de propria defensione: vnde à fortiori constat in eodem sensu intellexisse hanc extensionem. Et ratio, in qua talis extensio seu excusatio fundatur, omnino cogit: ideoque omnia iura, quæ in simili casu excusant occidentem, vel mutilantem aliquem à civili vel Ecclesiastica poena prædicto modo intelliguntur. Circa singula autem verba illius textus possunt moueri singulæ quæstiones, quas ex professo disputare, prolixum esset.

³⁶ **P**rima est, quid nomine vxoris intelligatur, an scilicet comprehendatur etiam sponsa. Et dico breuiter comprehendere quidem sponsam per verum & ratum matrimonium ductam, etiam si matrimonium consummatum non sit: quia illa est vera vxor, & iniuria, ac occasio repellendi illam est eiusdem rationis. Si autem sponsa sit tantum de futuro, non comprehenditur, quia non est vxor, & quia potest propter tale crimen illam dimittere & aliam ducere: vnde neque iniuria, neque occasio est similis. Rursus de filia quæri potest, an comprehendatur etiam adoptata: & eadem proportionalis quæstio habet locum in matre, & sorore. Et dicendum est non comprehendere. Idem quæri potest de nepte, vel qualibet alia, ascendente, vel descendente. Et idem est dicendum. Quæ est resolutio Glossæ communiter receptæ circa illum textum. Et ratio est, quia hæc omnes vere & proprie non sunt filia: & in decisione illius textus sistendum est in proprietate verborum eius: quia, licet videatur fauorabilis respectu percutientis; tamen est odiosa respectu clerici, & respectu etiam feminae cum qua inuenitur. Est etiam illa limitatio quædam, & restrictio iuris communis, & ideo stricte intelligenda est. Et præterea est hoc consentaneum rationi: quia in aliis inferioribus gradibus non est tam iusta causa doloris, & excusationis. Vnde à fortiori constat idem dicendum esse de omnibus collateralibus, vt in ipso etiam textu satis declaratur.

³⁷ Tandem quæri potest, quid comprehendant illa verba, turpiter inuentum. Et breuiter dicendum est, non requiri vt inueniatur in actuali delicto carnalis coniunctionis, nam id vix potest contingere; & verba in proprietate plus comprehendunt: & ob hanc etiam causam necessarium non esse, vt inueniantur in eodem lecto, aut quid simile: sed sufficere si inueniantur exercentes quoslibet turpes actus, illos enim comprehendunt illa verba,

Gg

turpiter

³⁵ In his casibus debet percussio in continenti fieri ad censuram excusandam.

³⁶ Quid nomine vxoris intelligatur, in illo cap. Si vero, intelligatur.

³⁷ Quid nomine filia, matris, & sororis, intelligatur.

³⁷ Quid verba, turpiter inuentum, in illo cap. Si inueniantur.

surpiter inuentum : & ita communiter intelliguntur. Imo sufficere censetur, quod solus cum sola in loco suspecto inueniatur, vt patet ex Nauarro, numer. 84. vbi dicit esse sententiam communem. Quod intelligendum cenſeo, quando & personæ ipsæ suspectæ sunt, & vt tales habentur non sine causa rationabili: & locus ipse aptus est ad actus impudicos inter se exercendos: tunc enim vere ac proprie dicitur quispiam turpiter inuentus: quod tamen ampliandum non est propter rationem supradictam. Addit vero Angelus *Excommunicatio*, 5. hu. 19. & Syluester, *Excommunicatio*, 6. numer. 6. §. *Decimo*. in eo casu quo maritus inuenit clericum loquentem cum vxore, quamuis non inueniat in actu turpi, si tamen prius eum ter admonuit, posse eum violenter detinere, & capere, vt eum suo superiori præſentet, vt de illo conqueratur. Imo addit Syluester, etiam si in eo casu talem clericum violenter percutiat, non esse excommunicatum, quia secundum leges hunc licet perimere, in l. *Si quis ei*, C. Ad legem Iuliam, de adulteriis. Angelus vero, quem Nauarrus sequitur hoc non admittit, quia dicit. cap. Si vero, hoc restringit ad actum turpem, & ideo, cum res sit odiosa extendenda non est. Concedunt autem hi authores in eo casu posse maritum clericum detinere per viginti horas iuxta legem, *Capite quinto*. ff. ad legem Iuliam, de Adulteriis. Sed non videntur hi authores consequenter loqui, quia etiam hæc est manus violenta, quæ in eo casu non conceditur in dicto capitulo. Si vero, iuxta eam opinionem, neque etiam in alio loco Iuris canonici. Ius autem ciuile ad hoc non sufficit. Respondere tamen possunt, hanc detentionem esse licitam per modum cuiusdam defensionis iustæ, quod non habet locum in occisione vel percussione: & ideo non dubito quin hæc pars vera sit. Nec sententia Syluestri quoad alteram partem mihi omnino displicet, quia licet c. Si vero dicat, *surpiter inuentum*. merito tamen dici potest, turpiter inueniri eum, quem Iura ciuilia damnant tanquam turpiter inuentum.

38
V. ad se defendendum
ab alio positi
quis violentiam
clerico inferre.

Resolutio.

Vltius potest circa prædictam excusationem dubitari, vtum ad defendendum se ab alio tertio, possit clerico violentia inferri, absque censura, vt verbi gratia, fugit quis persequentem inimicum: & occurrat clerico habenti ensẽ, vel equum, an possit auferre a clerico ensẽ, vt se defendat, vel equum vt fugiat, etiam si necesse sit violentiam illi inferre. Idem queri potest, an in defensionem tertie personæ innocentis liceat, si opus sit, manus violentas in clericum iniicere. In his vero, & similibus casibus regula generalis sit, tunc solum excusari hanc censuram quando defensio est iusta, & medium, quod ad defensionem sumitur, est licitum: quia cum tunc non committatur culpa, nec censura incurri potest, quod secus est, quando defensio, aut modus defensionis est iniuriolosus; quia tunc iam potius transit in aggressionem. In priori ergo casu, regulariter loquendo, non incurretur censura, vt Nauarrus absolute docet, qui in eam sententiam refert Antoninum, cum tamen Antoninus oppositum simpliciter, & sine distinctione doceat: nam in eo casu dicit incurri hanc excommunicationem, quia putat illam esse iniustam violentiam: quæ fuit antiquior opinio, quam cum aliis refert Glossa in c. Si Clericos, de Sentent. excommun. verbo *Iniuria*. Mihi tamen, regulariter loquendo, videtur iusta; & ideo non mereri nomen violentie, quia illa est quedam extrema necessitas, in qua vnusquisque habet ius vtendi re alterius, & alter est irrationabiliter iniurius; & idcirco illi non inferitur vis: sed potius ipse vim infert extreme indigenti, dum illum priuare vult vsu adeo necessario. Dico autem, regulariter loquendo: quia si Clericus in eo casu priuatus ense, aut equo in simili periculo constitueretur: iam tunc non haberet alter ius accipiendi, ideoque & manus

A violentas inferret, & censuram incurreret, si violenter auferret.

Et simili modo dicendum est de defensione tertij: nam si sit sola, & pura defensio, licita est, etiam aduersus Clericum iniuentem: quia defensio innocentis respectu cuiuscunque aggressoris, est maxime naturalis, & suo modo debita, vel saltem licita, vt dicitur in capitulo. *Dilecto*, vers. *Et quidem*, de Sentent. excom. in 6. & capitulo. *Non inferenda*, cum aliis 23. quæst. 3. ergo propter talem actum non potest excommunicatio incurri. Atque ita docent Innocentius, Abbas, & alij in dicto capitulo. Si vero, qui hoc extendunt ad defensionem rerum proximi, quia illa iusta est. Quod tamen fecerit, si vel modus defensionis excedatur, vel cesset vera, & iusta ratio defensionis; vt v. g. cum Clericus non res alienas vsurpabat, sed proprias recuperabat, vel non inferbat iniuriam, sed ius habebat castigandi, vel aliquid simile. Et ad hanc iustam defensionem tertij reduci possunt nonnulli casus, qui à Doctoribus assignantur, quales sunt, quod Iudex secularis possit capere Clericum in actuali crimine inuentum, vel noctu cum magna suspitione criminis repperit, vt eum suo Superiori offerat: nam tunc si non excedatur iustam, & moderatam vim in capiẽdo, non incurrit in hunc canonem, iuxta communem sententiam in capitulo. *Cum non ab homine*, de Iudiciis. Ratio autem reddi potest, quia illa videtur esse quedam iusta, & necessaria Reipublice defensio; licet etiam dici possit, ibi interuenire interpretatiuam voluntatem Iudicis Ecclesiastici. Alius casus esse potest de illo, qui à Sede Apostolica erigit eum, qui sine canonica electione Cardinalium eam occupat. Quem casum ponit Nauarrus numer. 89. ex capitulo. *Si quis pecuniam*, distin. 79. vbi hæc facultas videtur primo, & per se concedi Cardinalibus tanquam Principibus Ecclesiæ, ad quorum collegium defensio Ecclesiæ tunc spectat etiam in dicto bello, si necesse sit: aliis vero non conceditur, vt sua autoritate eid faciant, sed vt ministri, & adiutores Cardinalium ex eodem præcepto, & facultate. Tandem hinc fit, vt in defensionem ipsiusmet Clerici etiam liceat absque censura manus iniicere violentas, dummodo ratio moderatæ defensionis non excedatur. Vt si Clericus per vim detineatur ne aliquis eum percutiat iniuriolosè, aut ne in manus hostium incidat. Ratio est clara, quia illa non est iniuriolosæ, vel sacrilegæ violentiæ; sed ex charitate procedit. Quomodo ait Augustinus epistol. 50. ad Bonifacium, & habetur in capitulo. *Ipsa pietas*, 23. quæst. 4. si duo essent in domo, quam certissime sciremus esse ruituram, non esset iniuria eos erueri, vel iniuriosos, sed potius esset crudelitas eos non eripere.

De percussione Clerici ex quolibet iusto titulo.

Secundo inferitur, quoties percussio Clerici non fit per modum violentæ manus (vt sic dicam) sed quolibet alio iusto, vel sicut titulo; tunc non incurri hanc censuram. Aliqui distinguunt inter violentas, & temerarias manus, vt patet ex Panormitano in capitulo. *Cum voluntate*, in fine, & aliis ibi; & in capitulo. *Vniuersitatis*, de Sententia excommunicat. Sed nos generaliter loquimur, prout canon ipse, *Si quis suadente*, simpliciter loquitur, omnemque iniustam, seu sacrilegam percussione violentam appellamus, & ita etiam temerariam comprehendimus: quia si iniusta aut sacrilega non sit, temeraria non erit: quoties ergo percussio huiusmodi non fuerit, non erit sufficiens causa huius censure. Ratio generalis est clara, quia tunc neque actio in rigore comprehenditur sub verbis canonis, neque est peccaminosa, vt sit digna censura: exempla autem varia sunt.

Primum est de Superiore Ecclesiastico, qui percutit,

Exemplum
iustitiae
colligitur ex cap. *Vniuersitatis*, de Sententia ex-
communicationis. Et ratio est clara, quia Superior
habet ius castigandi suum subditum; et quae illa
actio saepe necessaria ad disciplinam conseruationem:
ergo neque est prohibita, neque propter illam po-
telt censura incurrere. Obseruandae vero sunt cir-
cumstantiae, vel naturali, vel positio iure necessa-
riae, ut hoc locum habeat. Prima est, quod Superior
circa suum subditum talem actionem exerceat.
Nam si Episcopus verberet Clericum non sibi sub-
ditum, non effugiet censuram canonis: quia tunc
non exercet actum iurisdictionis, & impertinens
est, quod sit Superior; quia in tali actu non agit ut
Superior. Secunda est, ut subdit causa proportiona-
ta, quia sine illa non habet locum ratio correctio-
nis, aut vindictae iustitiae: non erit ergo actus ali-
cuius iustitiae, sed iniurius; & consequenter nec
erit actus iurisdictionis verae, sed usurpatae. Et ob
eamdem rem est necessarium, ut castigatio, aut ver-
beratio sit proportionata causa, & Ecclesiasticae per-
sonae, nam alias si notabilis esset excessus, & manife-
ste iniustus, aut si poena esset mutilationis membri,
vel alia similis, non euitaretur censura; quia iam illa
non esset Ecclesiastica disciplina, sed violenta ma-
num iniectio, argum. dicti c. *Vniuersitatis*, & c. *Cum*
beatus, 45. dist. Rursus ex eodem principio necessari-
um est, ut talis castigatio, vel punitio fiat seruato de-
bito ordine iuris, si sit poena iudicialis; vel saltem
seruato debito correctionis modo, si sit paterna, seu
religiosa correctio, iuxta consuetum morem vniuer-
sitatisque religionis. Nam si Superior temere irruat
in subditum sine proportionata causa cognitione,
ac deliberatione, non censetur agere ut Superior,
& auctoritate publica; & ideo non vitabit hunc ca-
nonem. Quae omnia colliguntur ex dicto cap. *Vni-*
uersitatis, in illis verbis: *Nisi causa regularis disciplinae*
hoc faciat.

Præterea additur in eodem cap. debere Superio-
rem (loquitur inter Religiosos) in propria persona
verberare subditum, id est, per se, & non per alium,
nisi necessitas urgeat: & tunc, ut ibidem dicitur,
non debet facere per laicum, sed per Clericum, vel
Monachum: alias si per laicum faciat, & præcipiens,
& exequens in hunc canonem incurret. Circa illam
vero distinctionem, Clericum, vel Monachum, dubitari
posset, an nomine Monachi comprehendantur
conuersi. Nam Syluester, *Excommunicatio*, 6. num. 6.
circa finem, negat, quia hic est fauor Clericorum;
ideoque ampliandus. Item, quia hi conuersi quo
magis familiares sunt, eo magis vilipenderent Cle-
ricos. Contrarium tenet Angelus verbo *Excommu-*
nificatio, 5. num. 6. & allegat consuetudinem ita inter-
pretantem hoc ius. Sed distinctione opus est: aut
enim per conuersum intelligi non hi auctores quem
libet Religiosum laicum, seu non ordinatum neque
ordinandum; & sic certum existimo posse correctio-
nem fieri per huiusmodi non Clericos, cum veri
Religiosi sint. Probat ex usu communi verbi *Mo-*
nachi: nam hi reuera sunt Monachi. Item ex abso-
luta distinctione: nam si oporteret etiam Mona-
chum esse Clericum: fere nulla esset distinctio. De-
nique quoad hoc vere (ut opinor) allegatur consue-
tudo. At si per conuersos proprie intelligamus eos;
qui vere Religiosi non sunt, sed ad seruitium Reli-
gionis dicantur; sic verisimilior est sententia Syl-
uestri ex contrario fundamento, quia isti non sint
Monachi in proprietate.

Hic tamen aliquam limitationem subintelligen-
dam censeo, scilicet, nisi necessitas urgeat, id est, si
nullus sit Monachus, aut Clericus, per quem id fieri
possit, neque etiam ipse Superior possit per se id fa-
cere, & castigatio prudenter iudicetur hic, & nunc
necessaria: nam si differri possit, ita faciendum
Fr. Suarez tom. 5.

Exemplum
iustitiae
colligitur ex cap. *Vniuersitatis*, de Sententia ex-
communicationis. Et ratio est clara, quia Superior
habet ius castigandi suum subditum; et quae illa
actio saepe necessaria ad disciplinam conseruationem:
ergo neque est prohibita, neque propter illam po-
telt censura incurrere. Obseruandae vero sunt cir-
cumstantiae, vel naturali, vel positio iure necessa-
riae, ut hoc locum habeat. Prima est, quod Superior
circa suum subditum talem actionem exerceat.
Nam si Episcopus verberet Clericum non sibi sub-
ditum, non effugiet censuram canonis: quia tunc
non exercet actum iurisdictionis, & impertinens
est, quod sit Superior; quia in tali actu non agit ut
Superior. Secunda est, ut subdit causa proportiona-
ta, quia sine illa non habet locum ratio correctio-
nis, aut vindictae iustitiae: non erit ergo actus ali-
cuius iustitiae, sed iniurius; & consequenter nec
erit actus iurisdictionis verae, sed usurpatae. Et ob
eamdem rem est necessarium, ut castigatio, aut ver-
beratio sit proportionata causa, & Ecclesiasticae per-
sonae, nam alias si notabilis esset excessus, & manife-
ste iniustus, aut si poena esset mutilationis membri,
vel alia similis, non euitaretur censura; quia iam illa
non esset Ecclesiastica disciplina, sed violenta ma-
num iniectio, argum. dicti c. *Vniuersitatis*, & c. *Cum*
beatus, 45. dist. Rursus ex eodem principio necessari-
um est, ut talis castigatio, vel punitio fiat seruato de-
bito ordine iuris, si sit poena iudicialis; vel saltem
seruato debito correctionis modo, si sit paterna, seu
religiosa correctio, iuxta consuetum morem vniuer-
sitatisque religionis. Nam si Superior temere irruat
in subditum sine proportionata causa cognitione,
ac deliberatione, non censetur agere ut Superior,
& auctoritate publica; & ideo non vitabit hunc ca-
nonem. Quae omnia colliguntur ex dicto cap. *Vni-*
uersitatis, in illis verbis: *Nisi causa regularis disciplinae*
hoc faciat.

Fr. Suarez tom. 5.

esset, quia iam cessaret necessitas. Vnde quia raro
possunt hæc omnia concurrere ad verberationem
Clerici per laicum, ideo simpliciter negatur id fieri
debere. Quod secus contingit in captura, & ideo
illa regulariter fieri potest per laicum auctoritate
Ecclesiastici Superioris, ut habetur in cap. *Ut fama*,
de Sent. excom. & cap. *Si Clericos*, eodem tit. in 6.

De tortura vero nihil inuenio in iure expresse
definitum. Panormitanus vero in dicto cap. *Vniuer-*
sitatis, censet, eandem rationem esse de illa, atque de
verberatione, scilicet non esse faciendam per lai-
cum, nisi in eo casu, in quo deessent Clerici, per
quos posset fieri: quia in tortura (inquit) inferuntur
verbera, & cruciatus: si ergo non debet Clericus
per laicum verberari, neque etiam torqueri, iuxta
Glossam in cap. 3. §. *Presbyteri*, 5. quæst. 6. communi-
ter probatam per Abbatem, & alios, quos refert
Nauarrus comment. 3. de Regular. num. 52. Ait ta-
men idem Nauarrus cum Panormitano; & aliis, hoc
non esse communi consuetudine receptum. Et licet
in Summa, num. 36. dicat, hanc consuetudinem ex-
cussare à poena, & non à culpa; tamen in dicto com-
ment. 3. addit etiam, excussare à culpa; quia solum
est contra ius humanum, quod potest per consue-
tudinem derogari. Addo præterea, nullum esse ius
expressum, quo prohibeatur Iudex Ecclesiasticus
torquere Clericum per laicum. Nam capit. *Vniuersi-*
tatis, solum loquitur de verberatione, quæ sit causa
regularis disciplinæ: tortura autem in rigore non
est verberatio, nec punitio delicti, sed solum fit ad
extorquendam veritatem: vnde est actio media in-
ter capturam, & supplicium: cur ergo potius cense-
tur comprehensa sub vno extremo, quam sub alio?
Eo vel maxime, quod talis actio, regulariter lo-
quendo, nec commode, nec honeste per Clericum
exereri potest: tum quia neque Clerici sunt in-
structi ad illud munus, neque etiam illud est decens
grauitatem, & mansuetudinem Ecclesiasticæ perso-
næ. Censeo igitur recte seruari posse talem consue-
tudinem, ubi fuerit seruata: & maxime quando mo-
dus torture æcerbior est, & eiusdem rationis cum
illo, quo Iudices laici vtuntur. Quod etiam confir-
matur: nam alias deberet Ecclesiasticus Prælati per
seipsum torquere subditum, iuxta dictum cap. *Vni-*
uersitatis: quod tamen & inauditum est, & per se in-
decens: non ergo oportet caput illud extendere ad
torturam, nisi fortasse illa talis sit, quæ non excedat
modum, & lenitatem religiosæ disciplinæ.

Quæri vero tandem hic potest, an capit. illud lo-
cum habeat etiam in prælati Clericorum secula-
rium, quod scilicet illos per se, & non per alium
verberare debeant. Et ratio dubitandi est, quia ibi
tantum est sermo de regularibus, in quibus est pec-
uliaris ratio: quia inter eos potius paternali, quam
iudiciali modo proceditur: vnde hic correctionis
modus, sicut frequentior est, ita est suauior, & le-
uior: non est ergo cur hoc ad laicos extendamus. In
quæ re quoad Episcopos attinet, omnes docent non
comprehendi sub illo iure, quia Episcopus non de-
bet subditum suis manibus verberare, ut ex Conci-
lio Agateni referitur cap. *Non licet*, 86. dist. quamuis
in Concilio Agateni non reperiatur. Tamen ratio
illius textus generalior est, scilicet, quia hoc alie-
nium à Sacerdote esse debet. Vnde in cap. *Episcopum*,
dist. 45. non solum Episcopo, sed etiam Presbytero,
& Diacono interdicta dicitur similis verberatio,
aut percussio, ex canone 28. Apostolorum, qui apud
Turrianum est 19. In Decreto autem Gregoriano
in scholio ad dictum capit. *Non liceat*, referitur Con-
stantinopolitana Synodus, quæ prima, & secunda
dicta est, in cuius cap. 9. dictus canon Apostolorum
exponitur. Sed hanc Synodum in totis Concilio-
rum non habemus: & Synodus Constantinopolita-
na prima, quam habemus, non habet tot capita,
sed septem tantum: & in eis prædicta expositio non
habetur.

44
Per quem
ministerium
debeat tor-
queri Cleri-
cus.

Abbat
opinio.
Nauarr.

Verax
Iulio.

45
An Præla-
tus Clerico-
rum secula-
rium illo
per seipsum
verberare
debeat.

Quid de E-
piscopis.

habetur. Existimo tamen in dicto canone Apostolorum non esse sermonem de verberatione, & castigatione, quæ sit paternali modo, vel servato ordine iuris, aut religiosæ disciplinæ, sed de percussione temere, vel iniuriöse facta ad terrorem, ut etiam ibi Glossa animadvertit: in priori vero Decreto generalior videtur esse sermo. Vnde Glossa ibi advertit, prohiberi Episcopum verberare aliquem suis manibus, non vero per alium: quod necesse est intelligi de verberatione iusta: nam iniusta tam per se, quam per alium prohibita est. Iuxta quam expositionem cum pro ratione ibi redditur, quia hoc à Sacerdote alienum esse debet: vel ibi Sacerdos quasi per antonomasiam sumitur pro Pontifice, & quasi Principe in illo ordine: vel sensus est, actionem verberandi ex suo genere esse quodammodo alienam à dignitate Sacerdotali, & ita non expedire ut ab Episcopo propriis manibus exerceatur, etiam si iusta sit. Episcopus ergo non solum non tenetur, verum etiam non debet Clericum sibi subditum propriis manibus verberare: quamquam si id faciat, concurrentibus aliis iustitiæ conditionibus, non incurret in hunc canonem, imo nec graviter peccabit, sedulo scandalo: quia neque est illa actio intrinsece mala, neque positivo iure sufficienter facta reperitur. Nam illo capit. *Non liceat*, non satis colligitur, & verba illius non indicant gravem obligationem.

A minoribus autem Prælati, seu Superioribus Ecclesiasticis, etiam si regulares non sint, communiter Doctores asserunt, servandam esse regulam in dicto capit. *Universitati*, regularibus præscriptam, nimirum ut si necessitas non urget, per se, & non per alium, Clericum sibi subditum verberent. Ita Panormitanus, Nauarrus, & alij, qui tamen nullam probationem adducunt præter dictum capit. *Universitati*, quod certe id non satis probat, ut ratio superius facta, & dissimilitudo status, & rationis in Clerico seculari, vel regulari, id ostendere videtur. Accidit, quod nullibi videtur usu receptum inter seculares Clericos, quod Superiores, etiam non Episcopi suis manibus verberent Clericos sibi subditos: quamobrem non censeo esse ad hoc obligandos. Distinguenda tamen sunt in illo capit. *Universitati*, duæ partes: una est, ut Abbates per se verberent subditos: alia est, ut si propter necessitatem per alios id faciant, illi sint Clerici, non laici. Quoad hanc ergo secundam partem comprehendi censeo etiam seculares Clericos, imo etiam Episcopos: quia illa non est adiecta in specialem favorem regularium, sed simpliciter in favorem Ecclesiasticarum personarum, & ob decentiam clericalis status: quare licet ibi sit sermo in speciali de regularibus, illud est quasi materiale exemplum: ideoque formalis ratio illius privilegij attendenda est, & in favore clericalis status amplianda. At vero prior pars non ita spectat ad favorem, vel decentiam Clericorum, sed pertinere potius videtur ad specialem modum regularis disciplinæ, ut dicebam, & ideo non videtur extendenda ad seculares Prælatos etiam inferiores Episcopos. Quin potius opinor, etiam Abbates, seu Prælatos regulares non ita obligari, & cum tanto rigore ad castigandos personaliter suos subditos per seipsos, ut si id faciant per alios Monachos etiam sine necessitate gravi, aut moraliter peccent, aut hanc censuram incurrant: quia ille defectus non est in substantiam actionis: supponimus enim, illam esse correctionem iustam, sed est in quodammodo, seu ordine accidentali: & ideo neque est contra substantiam huius canonis, ut propterea censura incurratur: neque etiam est res adeo gravis, ut ad peccatum mortale sufficere videatur.

Aliud exemplum annexum præcedenti est, si secularis Iudex Clericum in crimine inceptum ca-

piat, ac detineat in casibus, & modo à iure sibi permisis: nam tunc etiam illa actio non sit suggerente diabolo, nec censetur manus violenta, cum sit iusta. Ac propterea si Iudex laicus iussu Ecclesiastici Clericum capiat, & in carcerem includat, non agit contra hunc canonem, cap. *Si Clericus*, de Sent. excomm. in 6. Idemque erit, quando, licet non antecesserit expressum mandatum Ecclesiastici Prælati, præcedit saltem interpretativa voluntas; & necessitas moralis exercendi talem actum, non expectata alia facultate, cum proposito tamen reitendi quam primum Clericum ad suum Superiorem, ut supra factum est. Atque huc spectat concessio facta in capit. *Ubi periculum*, §. *Præterea*, de Elect. in 6. ubi quibusdam Rectoribus, & officialibus conceditur facultas arctandi, & detinendi Cardinales in conclavi usque ad electionem Pontificis. In his ergo, & similibus casibus non censetur Iudex secularis iurisdictionem usurpare, sed potius iustum ministerium Ecclesiastico Iudici exhibere; & ideo non est cur incurrat in hunc canonem. Debet tamen iustum modum servare, nimirum ut non maiorem vim inferat ad tenendum Clericum, quam moraliter necessaria sit: nam quidquid in hoc exceditur, temerarium est, & iniuriolum: ideoque non excusabitur à transgressionem canonis, argum. dict. capit. *Si Clericos*, ubi Glossa verbo *Excedatur*, id notat. Additur præterea in eodem textu, si Clericus det cautionem huiusmodi de parendo iuri, non esse violenter detinendum, nisi vel delicti enormitas, vel alia rationabilis causa id postulet: quod observandum est.

Tertium exemplum est de præceptore, qui disciplinæ causa Clericum verberat: & idem est de patre, hero, & similibus. Ita habetur in capit. *de Sentent. excomm.* ubi ratio redditur, quia talis manus iniectio non potest dici violenta. Idem in capit. *Cum voluntate*, eodem tit. §. *Si quis vero*, ubi extentio fit ad omnes, qui ratione officij, prælationis, aut magisterij, aut etiam ob seniores ætatem, vel ob propinquitatem in aliquo gradu, vel denique quia sunt superiores in tali familia, alios castigant. Et tamen notanda differentia: nam iis, qui ratione officij, quod in Ecclesia obtinent, aut senioribus Clericis, qui zelo devotionis hoc faciunt, solum conceditur, ut possint hanc exercere correctionem circa pueros, vel iuvenes in minoribus constitutos turbantes divinum officium. Itaque non in quolibet delicto, sed in illo peculiari casu id concedi videtur, non tam in castigationem culpæ, quam ob quietem Ecclesiæ, & reverentiam divini officij. Et simile exemplum est in capit. *Veniens*, eodem tit. ubi Clericus per vim efficiens ab Ecclesia Monachos, quæ officium Ecclesiasticum perturbabat, dicitur non incurrere hunc canonem, quia non iniuriæ causa, sed ut quiete posset Ecclesia divino officio vacare id fecerat. At vero magister, seu præceptor pro ratione sui muneris maiorem videtur habere facultatem, dummodo intuitu disciplinæ, vel correctionis id faciat, ut dicitur in dicto capit. *ubi nulla fit limitatio ad Clericum constitutum in minoribus ordinibus. Et ideo immerito aliqui addunt illam, quia in dicto capit. Cum voluntate, habetur. Quod ibi sentiunt Glossa, & Abbas: tamen ille textus quoad hanc limitationem non loquitur nisi in priori casu, in quo fit correctio pueris, ut ita dicam, accommodata; & ita de illis ibi fit expressa mentio: quia illud genus correctionis non potest habere locum in hominibus maioris ætatis (quales sunt omnes ordinati in sacris) sine graviore indecentia, & latione ordinis: unde in aliis casibus de magistro, vel Prælato, tacet omnino de ordinibus, & simpliciter nominat subditos, & scholares, quando correctionis causa percutiuntur: & eodem modo est sermo in dicto capit. *1. Quare*: non dubito, quin*

quin comprehendantur Clerici etiam in sacris constituti: quod tenet Angelus verbo *Excommunicatio*, 5. Syluester verbo *Excommunicatio*, 6. Nauarrus cap. 27. numer. 81. Et patet etiam, quia ibi equiparantur quoad hoc Prælatus, & magister: et constat, Prælatum posse castigare Clericum etiam in sacris constitutum.

Additur vero in dicto ca. *Cum voluntate*, verbum illud, *leuiter percuteris*: itaque requiritur, vt percussio leuis sit. Vnde statim oritur questio, quana percussio in proposito dicenda sit leuis, vel grauis. Existimo tamen quantitatem hanc non esse absolutam, sed respectiuam, id est, proportionatam muneribus, qui castigat, & personæ, quæ castigatur, & finis, scilicet disciplinæ, & paternæ correctioni, vt in dicto cap. i. significatur. Et hoc etiam sensit Nauarrus, dum dixit, castigationem hanc debere esse moderatam iuxta suum propostum: & hoc existimo habere etiam parentem in filium Clericum etiam in sacris constitutum, & patrem familiam in sibi subiectos, ex dicto cap. *Cum voluntate*, vt etiam Nauarrus notauit dicens, hoc esse verum de rigore iuris, nullamque rationem in contrarium cogere. Sed obicit Panormitanus cap. *Vniuersitatis*, de Sent. excomm. vbi Prælatus percutiens subditum per laicum etiam castigationis causa, incurrere dicitur in hunc canonem: ergo a fortiori patet, cum sit laicus, si manus iniiciat in filium ordinatum in sacris, incidit in hunc canonem ob temerariam castigationem. Et eadem obiectio procedit de magistro, si laicus sit. Sed hæc obiectio si sit efficax, non solum de Clerico ordinato in sacris, sed simpliciter de omni Clerico concludit: quia dictum cap. *Vniuersitatis*, absolute de omni Clerico loquitur, eiusque decisio etiam de inferioribus Clericis vera est, vt ex superius dictis constat. Igitur conciliandi sunt illi textus, vt in cap. *Cum voluntate*, sit sermo de leui, & moderata percussione, & priuata, ac paternæ castigatione: in cap. autem *Vniuersitatis*, de iuridica pœna magis rigoroſa, & graui, quæ non solum fit ad priuatam castigationem, sed etiam ad aliorum correctionem, & terrorem.

Vel certe (& fortasse vtrumque simul verum est) in dicto cap. *Vniuersitatis*, sermo est, de laicis non habentibus peculiarem facultatem, & ius in ipsis decretis approbatum, quales sunt illi, de quibus loquitur cap. *Cum voluntate*.

Tandem ad hoc caput reuocantur multa alia exempla, seu rationes excusandi ab hac censura, quas facilissime enumerat Terrecremata in dicto cap. *Si quis suadente*, & Richardus in 4. dist. 18. artic. 11. quest. 5. & D. Antoninus, & Nauarrus locis citatis, & alij Summistæ communiter. Sed si attente considerentur quæ diximus, sub illis omnes comprehenduntur, vt v. g. si loci causa, & ludendo inter se aliquis percutiat Clericum, excusatur: quia illa non est actio iniuriſa, nec sacrilega, & ita non est violenta manu iniectio, cap. i. de Sent. excomm. est autem ibi sermo de Clericis inter se ludentibus, non de laico ludente cum Clerico: tamen ratio æque in illo procedit, & ideo etiam illius iuris dispositio, vt prædicti authores sentiunt. Ponderanda vero est illa particula textus, *Dummodo non fiat ex odio, vel indignatione*: posset enim interdum exterius fieri per iocum, & in re ipsa fieri propter odium, seu vindictam; & tunc non excusatur quis à censura, quia non excusatur ab iniuria, & sacrilega percussione. Item contingit actionem inchoari per iocum & ludum, in progressu autem per indignationem consummari: & tunc iam cessat excusatio, vt ex dicto verbo textus patet. In quo non distinguitur, an illa indignatio sit præconcepata, & antiqua, vel occasione ipsius ludi exorta: nam hæc est vtriusque ratio, quia iam actio inchoatur ludica, & fit criminosa: Necessarium est tamen, vt talis actio non sit adeo sabita, vt ex subreptione fiat absque deliberatione.

Fr. Suarez, tom. 5.

quæ ad peccandum mortaliter sufficiat, vt notauit Richardus supra: & est clarum ex principio posito, quod censura hæc non incurritur nisi propter peccatum mortale. Item quia absque deliberatione non potest esse contumacia propria: nec tunc ille potest dici operari, suadente diabolo, cum naturali potius modo, quam libero operetur; & eadem ratione excusabitur aliquis, quoties ita operatus fuerit ex passione, vel furore, vt prudenter censeatur excusari à culpa mortali.

Eademque ratio est de illo, qui per ignorantiam probabilem clericatus, in personam Clerici violentem manus iniicit: nam illa etiam ignorantia excusatur à mortali culpa in transgressionem illius canonis commissam; & ideo etiam excusatur à censura, prout cauetur in cap. *Si vero*, 2. de Sentent. excomm. Ad id vero Syluester limitationem, nisi ille, qui sic percutit Clericum, det operam rei illicitæ: quia tunc putatur non excusari. Sed vt recte dicit Nauarrus, illa limitatio absque idonea ratione, vel textu addita est: quia etiam talis actio alioqui fit iniusta percussio, aut mutilatio, aut occisio hominis: si tamen quoad circumstantiam personæ percussæ, scilicet quod Clericus sit, procedit ex tali ignorantia, quæ excusatur à malitia sacrilegij, non incurritur tunc censura, quia non violatur canon ille, in quo sola sacrilega percussio, quæ voluntarie circa Clericum versatur, ibi punitur. Idem ergo erit, siue rixa, vel occasio percutiendi orta sit ex opere licito, siue illicito, dummodo qualitas, seu modus ignorantie sufficiat et probabilis sit.

Dices: Ergo si quis probabiliter existimans se percutere Ioannem laicum, percutiat Petrum Clericum, non incurrit hunc canonem: quod videtur absurdum, cum illa excusatio iniquissima sit. Respondetur, concedendo sequelam cum Ioanne de Lignano, & alijs, quidquid Syluester oppositum sentiat. Intelligendum vero est, dummodo sufficientem diligentiam adhibeat, ita vt ei non imputetur talis error, seu ignorantia personæ. Nam si quis ex effectu occidendi Ioannem inimicum, temere, & sine sufficienti certitudine quod ille sit, & non alius, in eum irruat, qui apparet esse Ioannes, non excusabitur à culpa sacrilegij, & consequenter nec à censura. Secus vero si diligentia fuit sufficiens, quia excusatur à speciali malitia, & à contumacia contra Ecclesiasticum præceptum, ac proinde à censura. Atque hæc sententia communis est, vt tradit, & sequitur Couarruias in cap. *Alma mater*, 1. part. 5. 10. numer. 15. qui tamen limitationem addit tam in hoc, quam in præcedenti casu, videlicet nisi ille, qui operatur ex tali ignorantia probabilis, ita sit animo affectus, quod nihilominus illum percuteret, etiam si sciret esse Clericum: quam putat esse doctrinam D. Thomæ 1. 2. qu. 76. artic. 1. Verum tamen supra in priori parte de censuris in communi satis fuisse ostendi, hanc ignorantiam, quam diuus Thomas concomitantem appellat, vt sic neque excusare, neque accusare, quæ est sancti Doctoris mens, tum citato loco, tum etiam quest. 6. artic. 8. Cuius ratio est, quia ille prauus animus non influat in actum: & ideo, si illo non obstante, actio procedit ex ignorantia probabilis, excusatur à censura: ideoque illud cap. *Si vero*, indistincte, & sine restrictione loquitur.

Sed quid si è contrario aliquis volens occidere hunc, quem putat esse Petrum Clericum, Ioannem laicum occidat, nunquid incidit in hunc canonem? Non enim defuerunt, qui id affirmarent, Syluesterque, & Couarruias attribuunt hanc opinionem Glossæ in dicto cap. *Si vero*, verbo *Ignorauerit*. Sed est falsa sententia, vt bene ipsi docent: quia licet ille animo & intentione peccauerit, tamen re ipsa non percussit Clericum: ad incurrendam autem censuram non sufficit interior malitia, nisi exterius constet.

Gg 3

summe

Expositio à censura canonis, quæ Clericum probabiliter talem ignorantem percussit, Syluester excomm. cas. 6. n. 6.

52

53
An qui percutit laicum se occidit clericum, cum occidit laicum, hanc censuram incurrit.

summetur in illa specie, quæ necessaria est ad talem censuram: in præsentem autem, licet consummetur externum peccatum in specie homicidij, non tamen in specie sacrilegij. Et confirmatur: nam si quis proiciat sagittam in verum Clericum animo interficiendi illum, & manus aberret, ita ut illum non attingat, non incurrit censuram ob defectum exterioris actus, seu effectus, iuxta omnium sententiam: ergo quamvis sagitta aberrans laicum interficiat, non propterea incurritur hæc censura, quia propter illud delictum non est imposita censura. Nec obstat Glossa citata: nam illa non dicit, eum, qui percutit laicum, existimando esse Clericum, incurrit censuram, sed *teneri propter conscientiam*: quod verissimum est, quia licet re ipsa non incurrat censuram, tamen quamdiu existimat se occidisse Clericum, tenetur se gerere ut excommunicatus, quia tenetur existimare se esse excommunicatum, atque ita ex conscientia erronea obligatur ad servandam censuram, ac si illam incurrisset. Meritoque eadem Glossa subiungit eam obligationem cessare eo ipso quod aliquis certus efficitur se non Clericum, sed laicum interfecisse, absque alia abolitione à censura: quod est signum, illum non incurrisse censuram, ut bene ponderavit Couarrubias, qui tamen male reprehendit Glossam inconsistentem, seu contradictionis: satis enim constanter loquitur, quia non posuerat hanc censuram in re ipsa, sed tantum in conscientia, & existimatione: & ideo per contrariam scientiam auferri dixit.

Glossa dicitur
etiam ex-
posita.

§4
Quod si in-
tendens per-
cutere u-
num cleri-
cum, percu-
tat alium.

Distinctione
data du-
bitum deci-
ditur.

Ultimo vero inquiri potest, si contingat intentionem percutientis ferri ad Petrum Clericum, errore autem manus, vel personæ interficeret Ioannem etiam Clericum, an incurrat in hunc canonem. Nam Couarrubias supra vers. *Ostendo constant*, simpliciter affirmat, quia talis ignorantia, seu error neque intentionem, neque actionem externam excusat: nam utraque circa personam Clerici versatur. Item illa percussio huius Clerici ut sic nulla ratione inuoluntaria est, licet percussio huius Clerici ut talis persona est, sit inuoluntaria, argum. I. *Eum qui, §. Si iniuria. ff. de Iniuriis*. Nihilominus in rigore loquendo, distinctione utendum videtur. Nam fieri potest, ut actio illa exterior non solum quatenus tendebat ad Petrum percutiendum, sed etiam quatenus de facto attingit Ioannem, peccaminosa sit, eo quod respectu utriusque fuerit voluntaria, directe quidem respectu Petri, ut supponitur, indirecte vero respectu Ioannis, quia nimirum sufficientem diligentiam non adhibuit, ut caueret, ne ob errorem ictus in aliam personam caderet. Et tunc optime procedit dicta sententia, quia tunc actio exterior, etiam ut est actualis percussio, est voluntaria, & ita cessat omnis ratio excusationis. At interdum posset accidere, quod licet actio illa, ut ex directa intentione tendit ad Petrum, voluntaria sit: ut vero attingit Ioannem, sit mere casualis, & inuoluntaria, quia sufficiens diligentia moralis adhibita fuit, ne alia persona ibi subesset, nisi Petrus; vel ne ictus, si fortasse à Petro aberraret, in alium incidere: hæc enim duo repugnantia non sunt. Nam sicut volens occidere feram, potest sufficientem diligentiam adhibere, ne occidat hominem, & nihilominus casu occidere; ita, servata proportionem inter hunc hominem, & reliquos, potest idem casus mere inuoluntarie accidere respectu aliorum, etiam si directa intentio ad alium dirigatur. Hocigitur posito, videtur talis homo sic percutiens casu hunc Clericum in particulari esse excusandus à censura: quia respectu illius, actio est inuoluntaria: ergo inculpabilis, ergo ut sic non est causa censura. Nec refert, quod intentio, & actio exterior circa Clericum versentur, quia non ita versantur, ut una ab alia procedat directe, vel indirecte: quod necessarium esset ad incurrendam censuram. Quia percussio

A Clerici, quæ in re ipsa, & exterius sit, est inuoluntaria, quia nemo percutit Clericum in communi, sed hunc, vel illum in particulari: sed percussio huius particularis est inuoluntaria, & nullum alium de facto percutit: ergo percussio Clerici absolute, & simpliciter inuoluntaria erit: & ideo solus affectus percutiendi Clericum voluntarius manet, qui non sufficit, quia censura, ut sæpe diximus, non incurritur propter affectum, sed propter exteriorem percussione voluntariam.

Extendaturne hæc censura ad mandantes, consulentes, &c.

B Si verba prædicti canonis præcise considerentur, mandantes, consulentes, & similes non videbuntur incurere censuram illam: sed solum illi, qui per se ipsos Clericum percutiunt: nam illi soli manus violentas proprie, & in rigore iniiciunt: lex autem odiosa ad rigorem verborum restringenda est. Nihilominus iura alia vel generalius interpretata sunt canonem hunc, vel certe extensionem illi addiderunt. Atque ita in cap. *Mulier, §. Illi vero*, de Sent. excomm. dicitur, illos, quorum mandato, vel auctoritate alij violentas manus in Clericos iniiciunt, in hunc canonem incurere. Quod ampliatur in cap. *Cum quis*, de Sentent. excomm. in 6. ad mandatum retroractum per ratihabitionem. Nam si Petrus v. g. nomine Ioannis percussit Clericum sine Ioannis mandato, & postea Ioannes percussione illam ratam habuit, & probavit, in hanc censuram incurere dicitur in illo textu: quia talis ratihabito retrahitur, & moraliter æquivaleret mandato. Quod secus est, quando prior percussio non est facta nomine alterius: nam tunc licet alter postea ratam habeat, non incurrit, ut ibidem dicitur, quia illa non est proprie ratihabito: nec per illam moraliter facit suam præteritam percussione. Hinc Nauarrus cap. 27. num. 78. ait: Si quis coram amicis, vel familiaribus dicat se appetere vindictam alicuius Clerici, prævidens, vel prævidere debens, eos inde fore excitandos ad percutiendum eum, si de facto id faciant, ipsum incurere hanc censuram, argumento (inquit) cap. penult. de Homicid. in 6.

D Sed melius probatur ex priori capite, quia ille est causa moralis talis percussione, & excitat, & movet, & virtualiter mandans. Quod maxime confirmari potest ex cap. *Quanta*, de Sententia excommunicationis: in quo amplificatur hoc non solum ad autores huius criminis, sed etiam ad consentientes. Vbi declaratur, huiusmodi esse, non solum qui consilium præbent, aut qui excitant, vel adiuvant; sed etiam illi, qui cum possunt, manifeste facinorosi desunt obviare. Subintelligendum autem est, si debeant, seu teneantur subvenire, ut tacite exposuit Caietanus verbo *Excommunicatio*: qui addit, hoc debitum interdum esse ex iustitia, & tunc maxime procedere illam decisionem absque limitatione: aliquando vero esse ex charitate tantum; & tunc ait Caietanus solum obligari eum, qui cum manifeste intelligat se absque periculo, & damno posse obviare, ex intentione id facere non vult, quia tunc merito puniatur tanquam consentiens eidem delicto. Clarius vero dici videtur, tunc aliquem incurere, quando non obviando mortaliter peccat, non subveniundo proximo: nam tunc etiam moraliter consentit: & hæc est manifesta intentio illius canonis, ut verba eius præ se ferunt, & est communis sententia Innocentij, Abbatis, & aliorum. Qui tamen addunt, necessarium esse dolum, ut quis incurrat hanc censuram ex eo solum, quod non impedit, cum possit; & ideo dicunt non incurere, si solum ex negligentia, vel aliquo timore humano id omittat. Quod intelligo verum, quando sufficit hic titulus ad excusandum à culpa mortali.

Caute
Quia
consensus
quis debet
hoc delictum
non im-
pedit ad cau-
dendum
censuram

mortali. Vide Nauarrum in capit. Non inferenda, A
nam. 15.

Hic verò statim occurrebat dubitatio, an ipsemet Clericus ab alio percussus, si consentiat huiusmodi percussioni, cum eam facile vitare possit, in hunc canonem incurrat. Et ratio dubitandi est, quia non obstante consensu eius, iniiciens manus violentas in eum, illam incurrit: ergo & ipse. Antecedens patet ex cap. Contingit, de Sententia excommunicationis: ubi cum quidam Clerici sua sponte supponerent corpora sua percussioni, ut satisfaceret alteri, quem offenderant, ait Pontifex, illam satisfactionem esse iniuriosam clericali ordini: ideoque sub prohibitione canonis, Si quis suadente, comprehendit. Idem ergo erit, si iudex secularis Clericum comprehendat, vel in carcerem ducat, etiam si ipse non renuat, nec fugiat, cum possit. Minor vero probatur ex dict. cap. Quanta: quia agentes, & consentientes pari pena plectuntur: ergo si ipse Sacerdos consentit delicto alterius, eandem censuram incurret. Respondetur nihilominus, in eo casu Clericum consentientem suæ percussioni, vel vapulationi non incurtere hanc censuram. Hoc probatur manifestè ex dicto cap. Contingit, ubi sic dicitur: Si quis autem Clericus post prohibitionem huiusmodi sponte se subiecerit, excommunicatur: ergo supponitur non manere ipso iure excommunicatus.

De ipso autem percussore Clericum seipsum subiicientem, distinguendum est: nam aut actio est iniuriosa, & ut ita dicam contumeliosa ordini clericali, vel non est huiusmodi. In hoc posteriori dicendum est, percussorem non manere excommunicatum: quia nec facit iniuriā huic personæ particulari, cum sponte consentiat, neque ordini clericali, ut in casu supponitur: & ita cessat ratio dicti cap. Contingit, & consequenter dispositio. Fieri autem potest, ut talis actio non sit iniuriosa, vel iocosa, vel Religiosa, ut ita dicam, seu ad castigationem, & vindictam peccatorum coram Deo, & non ad vltionem, seu vindictam humanam ordinetur, quam etiam oportet moderatā esse, & intra terminos rationibus satisfactionis contentam. At vero si actio sit iniuriosa statui clericali, communis sententia est, sic percussorem Clericum manere excommunicatum: quia licet non sit violenta percussio, vel potius coacta, est tamen iniuriosa statui clericali, in cuius fauorem canon ille laxus est, cui cedere non potest priuata persona, etiam si sua sponte consentiat. Ita Panormitanus in dict. c. Contingit, & sumitur etiam in ca. Si delinquit, de Foro competent. Unde cum in dict. c. Contingit, dicitur: Volumus, & mandamus, ut id de cetero iubeas attendari: non est sensus, necessariam fuisse nouam prohibitionem, sed declarationem, & executionem dicti canonis, Si quis suadente. Et ita ibi sentit Glossa vltima, & est satis conlonum textui, & rationi eius.

Ex quo inferunt Doctores, etiam ipsum Clericum se irritato animo percussorem incurere hanc censuram. Ita Panormitanus dicto c. Contingit, nu. 6. & sequitur Nauarrum cap. 27. nu. 79. citantque cap. Si non licet, 23. quest. 5. ubi solum habetur, non minus esse homicidam, qui se, quam qui alium occidit. Estque hæc sententia probabilis, quando percussio sui talis est, ut attingat gravitatem peccati mortalis propter lationem in proprio corpore factam: quamvis non desint multi Doctores oppositum sentientes. Dices: Si se percussorem incurrit, cur non se sua sponte subdens percussioni alterius? Respondetur, quia ille non censetur cooperari, sed permittere, ut enadat offensionem alterius. De qua re latius Panormitanus supra.

Exponitur alia pars canonis de reservatione, & absolutione huius censuræ.

In secunda parte huius canonis reservatur hæc excommunicatio Summo Pontifici, his verbis: Et nullus Episcoporum illum presumat absoluerè, nisi mortis virgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & eius mandatum suscipiat. Quæ verba non solum prohibitionem simplicem, sed propriam reservationem cum suspensione, seu ablatione iurisdictionis continent. Declaratum autem est, sub Apostolica Sede, quantum ad hunc effectum comprehendendi eiusdem Sedis Legatum à latere, in cap. Ad eminentiam, cum aliis, de Sententia excomm. Quod ad alios Legatos, qui non sunt à latere, non extenditur, nisi iuxta tenorem cap. penult. de officio Legati: scilicet ut Legatus missus à Papa, solum in propria provincia, & eos, qui in eam delictum commiserunt, possit absolvere. Legati vero nati, id est prætextu alicuius Ecclesiæ, nullam in hoc potestatem habent, nisi eis à Sede Apostolica specialiter concedatur. Neque hæc est extensio dicti canonis, Si quis suadente, sed declaratio: nam sub iudice ordinario semper comprehenditur qui vices eius gerit seu eius legatus. Qui ergo sine hac potestate ab illa censura tentaret absolvere, non solum male faceret, sed etiam nihil faceret, ut per se constat, & est communis sententia. Quoniam verò (ut aiunt) exceptio firmat regulam, cum in eo textu solum excipitur articulus seu periculum mortis, videtur hæc reservatio nullam aliam admittere exceptionem, quantum est ex vi illius textus. Nihilominus tamen Doctores plures exceptiones seu casus numerant, in quibus potest hæc censura per Episcopum tolli, ut videre licet in Turrecremata, Antonino, Nauarro, & alii Summis, locis supra citatis. Ex quibus casibus quidam sunt in aliis iuribus expressi, & ideo certiores & faciliores sunt. Alij vero deducuntur seu adficiuntur à Doctores, in quibus nonnulla maior est difficultas.

Prima exceptio articuli mortis explicatur.

Principio igitur ad huius partis declarationem adiungendum est cap. Ea noscitur, de Senten. excomm. in quo illa exceptio posita in canone, Si quis suadente, partim restringitur, partim ampliat. Nam in dict. canone simpliciter excipitur mortis periculum, ideoque saltem pro eo casu videtur relinqui Episcopis absoluta facultas tollendi hanc excommunicationem, ita ut qui in eo articulo fuerit sic absolutus, simpliciter absolutus maneat, & absque vlla obligatione. Hoc autem vel restringitur, vel aliter intelligendum esse declaratur in dicto cap. Ea noscitur, ubi requiritur ut in eo articulo absolutio non concedatur nisi iuramento præstito in iungatur eidem, ut postquam sanitati fuerint restituti ad Romanam Ecclesiam, vel eius Legatum accedant, mandatum Apostolicum super talibus recepturi. Circa quæ iura observandum est primo, hanc exceptionem articuli mortis non esse specialem in hac censura, sed generalem in omnibus reservationis, necesse ius de nouo introductum, sed vel divina, vel perpetua Ecclesiæ traditione, qua semper observatum est, ut in articulo mortis nullus casus servatus sit, ut dicitur in Tridentino sess. 14. cap. 7. Huic tamen consuetudini non repugnat, quod illa concessio in articulo mortis sub illa limitatione concedatur, quia ad subueniendum necessitati fidelium id satis est, & aliunde ad severitatem Ecclesiasticæ disciplinæ, & ut censura magis timeatur, ita fieri expedit: Quod proinde generale est in omnibus casibus reservatis, ut supra dixi. Quamvis autem in dict. ca. Si quis suadente, de solis Episcopis fiat

60

61

Cap. Ea noscitur, de Senten. excomm.

Conc. Trid.

eg 4 mentia

mentio, certum est tamen non solum Episcopum, sed etiam quemlibet simplicem sacerdotem posse in eo articulo, si necessitas urgeat, absolvere à tali peccato, & à fortiori à censura, vt supra suo loco in generali doctrina dictum est.

62
Vrgente ne-
cessitate in
articulo
mortis potest
simplex sa-
cerdos ab hac
cens. absol-
uere.

Dico autem, si necessitas urgeat, quia existimo tunc posse inferiorem sacerdotem absolvere ab hac censura, quando Episcopus adiri non potest: nam, si, instante etiam articulo vel periculo mortis, possit absolutio ab Episcopo peti, nullus inferiorum poterit absolvere, quia nulla tunc est necessitas, & per se loquendo, hoc reservatur Episcopo, quotiescunque à Pontifice non potest absolutio haberi, vt patet ex verbis canonis, & ex aliis infra tractandis. Atque eadem ratione si possit absolutio obtineri à legato Pontificis, non poterit absolutio ab Episcopo dari: nam in dicto cap. *Ea noscitur*, dicitur: *Etiam post absolutionem ab alio datam propter necessitatem vrgentem, comparandum esse coram Pontifice, vel eius legato: si id fieri possit*: ergo multo magis si à principio potuisset absolutio à legato peti, non posset ab inferiori obtineri. Potest autem hoc saepe contingere, quoniam vt supra dictum est, hoc periculum mortis non limitatur ad illud, quod ex infirmitate vel ægritudine nascitur: sed plures alios casus complectitur, qui tale periculum virtute includunt, vt est longa nauigatio, bellum instans, & similia, in quibus saepe potest esse opportunitas adeundi legatum, vel Episcopum, &c. Ergo per se loquendo, hic ordo seruandus est: scilicet etiam prius vocandus est parochus, quam simplex sacerdos, si potest. Quando autem locus nō datur accedendi ad superiorem vel Ordinarium, tunc quilibet potest absolvere cum prædicta limitatione: qua non obstante, absolutio ita est valida, & habet effectum suum, vt postea non sit alia necessaria. Vnde in dicto cap. *Ea noscitur*, non dicitur postea esse accedendum ad Sedem Apostolicam ad absolutionem obtinendam, sed *mandatum Apostolicum super talibus recepturi*, scilicet, de satisfactione, vel parti, vel Ecclesiæ exhibenda; vt generaliter declaratur in cap. *Eos qui*, de Sent. excomm. in 6. Vbi additur, eum qui post talem absolutionem cessante impedimento, iuramentum implere, & se præsentare contēnit, in eandem excommunicationem incurrere, non quod eadem numero, quæ ablata fuerat, redeat: neque omnino propter eandem causam, quia hic noua contumacia nouisque contemptus intercedit: sed quia similis excommunicatio maior & cum eadem reservatione incurritur. An vero si quis ita absolutus decedat, hæres eius teneatur ad comparandum, simile mandatum loco defuncti recepturus: dicendum est non teneri, quia nullo iure hoc cautum est: & saepe fieri non potest, quia forte delictum fuit occultum, & confessio, & absolutio secreta: solum ergo tenetur ad eam satisfactionem, vel potius restitutionem, quam ratio iustitiæ postulat.

Secunda exceptio variarum personarum.

63
Cap. *Ea noscitur*, de Sent. excom.

Præter hanc exceptionem seu restrictionem, adduntur aliquæ in dict. cap. *Ea noscitur*, quibus dicta reservatio minui, & canon, *Si quis suadente*, ampliari videtur. Excipiuntur enim mulieres, senes, valetudinarii, seu membrorum distentionibus impediti, quibus conceditur, vt satisfacta parte ab Episcopis absolui possint. Et ibi non additur restrictio, neque exigendum dicitur iuramentum de postea comparando: sed ipsi Episcopo totum negotium, tam quoad absolutionem, quam quoad imponendum mandatum de satisfaciendo committitur: ratio est, quia omnes isti censentur inepti & impotentes moraliter ad comparandum coram Summo Pontifice, & ideo eo onere simpliciter liberantur, quia impedimentum illud perpetuum est. Similis extensio ex parte

habetur in cap. *Mulieres*, vbi additur, vt omnes personæ, quæ sui iuris non sunt, possint à Diocesano absolui: huiusmodi autem sunt mancipia, & similes. Rursus in cap. 1. de Sent. excom. imm. excipiuntur illi, qui infra puberes annos hoc delictum committunt: quia eos ætas excusat, vt ibi dicitur. Vbi non immerito dubitari potest, an sensus sit, excusare eos omnino à censura, sicut excusantur alij de quibus inferius sermo est: vel à sola reservatione. Veruntamen in cap. *Quamuis*, & cap. ultimo etusdem tit. satis declaratur, sermonem esse de excusatione à reservatione: nam sermo est de pueris, qui licet sint impuberes, sunt doli capaces, & veram iniuriam, ac mortale sacrilegium in hoc facto committunt; illi enim excommunicationem incurrunt, vt aperte dicitur in cap. *Quamuis*.

Dubitari autem potest an sit reservata Episcopo. Ratio dubij est, quia ibi solum tollitur reservatio Papalis, & non designatur Episcopus, vel alius qui possit absolvere, & ideo relinquitur in terminis iuris communis: tamen quia in cap. *Pueri*, de Sent. excomm. vbi eadem de re sermo est, dicitur Diocesani Episcopum posse eos absolvere: securus etiam in his sequi ordinem supra scriptum. Item quia in cap. *De castro*, de Sentent. excomm. in pro regula generali assignatur, vt omnes qui in hoc casu quacunque ex causa excusantur adire Sedem Apostolicam, ab Episcopo absoluantur. Quin potius iuxta communem sententiam Canonistarum pro regula habendum est, quoties absolutio vel dispensatio reservata Papæ propter occurrentem necessitatem inferiori conceditur, per se loquendo, pertinere ad Episcopum, vt Innocentius, Panormitanus, Felinus, & alij tradunt in cap. 1. & cap. *Monachi*, de Sentent. excomm. & in cap. ultimo, de eo qui fortune ordinis suscepit, quos refert & sequitur Nauarrus ca. 27. numer. 112. Et quæ hoc consentaneum rationi, tum quia post Summum Pontificem ordinarius Pastor est Episcopus, tum etiam quia per hoc sufficienter subuenitur necessitati, propter quam solum hæc concessio fit. Ex dictis autem fit vt licet differatur absolutio vsque ad annos pubertatis, possit ab Episcopo dari: quia à principio fuit censura non reservata, & quia ille fauor non conceditur propter impedimentum adeundi Summum Pontificem, sed propter excusationem, quæ delictum habuit quando commissum fuit, quæ semper durat: Et ita habetur in ca. ultimo, de Sent. excomm.

Præterea pauperes absolui possunt ab alio quam à Romano Pontifice, si tanta laborent inopia, vt nō mendicando Romam adire non possint. Ita sumitur ex dict. cap. *Quamuis*, in illa particula *Inopia*, & in ca. *Quod debu*, verb. *Et paupertate*, eod. tit. Cuius tamen oppositum videtur desiniri in dict. cap. *Ea noscitur*, vbi sic dicitur, *Alios autem siue pauperes siue diuites*. Nec potest dici vnum ex his decretis derogatum esse ab aliis: nam, licet cap. *Quamuis*, edictum fuerit à Gregorio IX. qui fuit post Clementem III. tamen reliqua duo capita ab eodem Clemente III. edita sunt: Item quia non est admittenda iuris derogatio, nisi vbi fuerit omnino necessaria: hic autem nulla est necessitas, quia in cap. *Ea noscitur*, sermo est de pauperibus, qui sine magno discrimine possunt Sedem Apostolicam adire: Neque propterea cogatur aut de nouo mendicare, aut aliam grauem necessitatem pati. Vnde qui solitus est mendicare, si alias est sanus quamuis sit pauper, nō excusabitur Romam ire, quia mendicando ire potest, & non propterea cadit ab statu suo. At vero, si quis ita pauper, vt non mendicando, sed manibus suis viuatur, & iter agendo non possit laborando vitare, sed mendicando, ad id nō cogitur: ille ergo excusatur propter inopiam iuxta citata capitula. Similiter qui tenetur alere uxorem & familiam, si non sit adeo diues, vt iter agendo possit id facere ex bonis propriis, censetur

Quarta de impedimento canonico quid sit.

Aliud caput excusationis in prædictis iuribus dicitur esse canonicum impedimentum Romam adeundi. De quo quid sit, non immerito interrogari potest: nam Glossa ibi nullam expositionem affert, Panormitanus vero in cap. *Quod de his*, solum dicit, idem esse quod impedimentum legitimum. Itaque nomine impedimenti canonici non est hic intelligendum aliquod impedimentum per canones introductum seu impositum: quo modo irregularitas, vel suspensio dici solent impedimentum canonicum ad ministrandum, vel ad suscipiendum ordines: nihil enim huiusmodi excogitari potest in præsentī materia, ut per se constat. Dicitur ergo impedimentum canonicum, id est per canones approbatum, vel generalius interpretando omnes impedimentum legitimum, & rationi consentaneum. Atque ita quando in illo cap. *Quamuis*, dicitur, *Impotentia corporis aut alio impedimento canonico*, hoc posterius verbum solum addit illa impedimenta, quæ non consistunt in corporis debilitate aut defectu, sed in quacumque alia causa rationabili, ut est subuenire pareni grauius indigenti, alere uxorem, vel filios: exercere aliquod munus publicum, ad quod ex officio tenetur, quodque sine graui detrimento, vel communi, vel priuato deserere non potest, & similia.

68
Canonice
impedimentum
quid sit
in præsentī

Tertia excusatio de corporali impedimento.

Praeter hos autem particulares casus adduntur in decretis generalia verba, per quæ excusantur omnes qui legitime impediti sunt iter agere possint sine graui incommodo: nam in ca. *De cetero*, dicitur, *Vel alias iustas excusationes quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita ut sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui præsentare*. Et in cap. *Quamuis*, dicitur, *Sive alia corporis impotentia, siue quolibet impedimento canonico retrahatur, quominus Romanum Pontificem possit adire, vel nisi iuri beneficio à labore excusetur*. Idem fere in ca. *Quod de his*: eodem tit. In quibus textibus tria generalia capita huius excusationis insinuantur. Primum est corporale impedimentum, sub quo comprehenduntur fere omnia numerata, ægritudinis, imbecillitatis, virum aut sexus, subiectionis necessitatis, paupertatis, periculi, & similia, qualia erūt ita timetur grauis infamia, aut scandalum propter manifestationem criminis occulti, &c. Quando autem impedimentum sit sufficiens, ut excusatio iusta censeatur, aliqui existimant definendum esse iudicio Episcopi, ad quem talis absolutio deuoluitur. Quod sentit Innocentius in dict. cap. *Quamuis*, Et non est dubium quin subditus secure possit stare huiusmodi iudicio, nisi euidentissime constaret esse irrationabile & temerarium. Tamen nullum est ius, quod soli Episcopo hoc iudicium referret: & ideo generaliter hoc relinquitur iudicio prudentis & docti viri, sicut in aliis moralibus rebus.

Dubitari ergo potest, an ætas iuuentutis sit per se sufficiens causa ad excusandum, saltem quandiu illa durat: nam de hoc nihil definiunt iura in speciali, quia iuuentus durat post annos pubertatis: iura autem loquuntur solum de impuberibus, & ideo arbitrio Doctorum id relinquitur. Inter quos Angelus verb. *Excommunicatio*, 50. nu. 56. putat illud esse impedimentum sufficiens, citatque Abbatem: sed Panormit. de muliere iuvene loquitur, non de quouis iuvene. Et ideo Nauarrus ca. 27. nu. 87. dicit sententiam Angeli neque esse Panormitani: neque villo iure probari: unde ipse videtur oppositum sentire, Angelus tamen motus videtur ex dictis generalibus verbis iurium, sub sumendo prudens iudicium, quod itineratio iuuenis periculosa est, non tam corpori, quam animæ, & moribus: & ideo videtur sufficienter excusare, quia non minus est morale impedimentum, quam naturale. Quod quidem satis probabile est, considerando ea quæ frequentius accidunt: non est tamen adeo infallibile, quin oporteat in particulari considerare personæ conditionem & modum agendi iter, & similia ut possit prudenter iudicari an vere intercedat tale periculum, necne: nam si interfit erit impedimentum sufficiens: non vero alias. Et ad hunc modum iudicandum est de similibus.

Quinta de iuris beneficio.

Vltimo additur in dicto cap. *Quamuis*, aliud caput excusationis, quod appellatur iuris beneficium, vel nisi iuris (inquit) beneficio, à labore huiusmodi excusetur. Quod additum videtur propter quasdam personas, quæ absque speciali impedimento eundi Romam iniure excusantur. Quod fieri solet propter alteram ex duabus causis. Prior est quando percussio ex modo quo fit, excusabilis est, & digna veniæ, qualis existimari potest percussio facta ab impubere, ut ex supra dictis constat. Similis est illa, de qua est sermo in cap. *Si vero*, i. de Sent. excommunic. Vbi Ostiarius, Merinus, aut executor, qui prætextu exercendi officium suum, clericum percutit, ab Episcopo absolui posse dicitur, nisi graue vulnus ei inflixerit. Quod intelligitur, etiam si ex malignitate, ut ibi dicitur, id faciat: nam si casu & bona fide turbam arcendo, clericum incaute se ingerentem percutiat, absolutione non indiget, quia censuram non incurrit, ut ibi etiam declaratur de quocumque officiali laico iurisdictionem exercente. Quid autem significet in illo textu dictio illa, *malignatus*, obscurum est, & ideo varie exponitur, ut refert additio ad Abbatem ibi in principio. Potest enim significare, id est agens mala intentione, siue ex ira, siue ex odio, siue ex passione, siue ex malitia: omnia enim hæc cadunt sub significationem verbi *malignatus*. Tamen non videtur verisimile, ut ibi Innocentius aduertit, ut percutientibus clericum omnibus his modis voluerit Pontifex tale privilegium concedere, quia qui ex odio vel malitia, & deliberata intentione id faciunt, non merentur faciliorem veniam: neque excusabiliores sunt, propterea quod prætextu sui officij id faciant, nam hoc potius aggrauat delictum. Et ideo verisimilius intelligitur, dum exercendo officium ad iracundiam prouocatus, modum excedit, voluntarieque, & videndo, clericum percutit: tunc enim aliquam excusationem habet. Et hunc in sensum magis inclinant Innocentius, Cardinalis, & alij quos sequi etiam videtur Nauarrus capit. vigesimo septim. numero 91. Vbi recte etiam extendit hunc fauorem ad lenem & mediocrem iniuriam, quia solum excipitur grauis. Item, quia ad alias nulla ibi fieret specialis concessio, quia à censura contracta per iniuriam leuem clerico factam semper

69
Iuris benefici-
um quid
in præsentī

Verbum
malignatus,
quid signifi-
cet in d. c.
Quamuis.

Innocent.
Cardinalis,
Nauarr.

semper potest absoluerè Episcopus, iuxta capitulum, *Peruenit*, de Sententia excommunicationis, vt ibi notat Abbas.

70 Addit vero Nauarrus capitulo vigesimo septimo, numero sexagesimo octauo, ministros iustitiæ etiam si leuiter percusserint, remittendos esse ad Summum Pontificem, nec posse ab alio absolui. In quo videtur limitare generalem concessionem dictæ cap. *Peruenit*. Eam tamen limitationem nullo iure probat, sed sola auctoritate Abbatis, & Stephani, quæ ad limitandam generalem textus concessionem non sufficit. Et ideo Panormitanus in ca. *Si vero*, de Sent. excomm. nu. 3, formaliter locutus est, non quidem adhibens exceptionem, sed dicens, officialem laicum iniicientem manus in clericum in titulo officij sui in nullo casu posse ab Episcopo absolui, quia eius delictum nunquam est leue, cum non solum inferat iniuriam, sed vsurpet etiam iurisdictionem in clericum. Et ita explicata hæc sententia fundari potest in illo cap. *Si vero*, vbi Ostiarius percutiens odio, non titulo iurisdictionis, sed incaute & culpabiliter absoluitur, non esse absoluentum, sed remittendum ad Pontificem: ergo intelligitur etiam de percussione non graui: nam quod alteri conceditur, huic negatur: quia licet percussio videatur leuis, iniuria tamen clericalis status est grauis. Et hoc modo dixit optime Caietan. supra hanc percussione semper fieri grauem ex tali circumstantia personæ ledentis, scilicet, quia cum sit laicus officialis, aut auctoritatis percussio clericum.

71 Clerici eiusdem Collegij se inuicem & non inter clericos & clericos a quo possint absolui Ca. Quoniam, de Vita & Hon. clerici.

Cap. Monachi de Sent. excomm.

72 Monachi intra claustra se inuicem percutientes an possint à suo Abbate absolui.

Præterea hæc etiam spectat exceptio clericorum simul cohabitantium in Collegio, nam si se inuicem percutiant, dummodo percussio non sit enormis, non coguntur adire Pontificem, sed à suo Episcopo absolui possunt, vt habetur in c. *Quoniam*, de Vita & hon. cleric. Illud enim priuilegium non conceditur omnibus clericis se inuicem percutientibus, vt constat ex eodem capite, sed illis specialiter, qui cōmunem, & socialem vitam agunt, quia enim inter eos facile accidere potest huiusmodi excessus: oportet vt modus obtinendi veniam facilius sit. Et ob eandem causam simile priuilegium conceditur religiosis, & canonicis regularibus, nam in simili casu absolui possunt à suo Prelato iuxta c. *Monachi*, de Sent. excomm. Vbi additur, *Quocumque modo sese in claustro percusserint*, vbi nullam facere distinctionem videtur inter percussione grauem, aut leuem, nā particula, *Quocumque modo*, omnem comprehendere videtur, vt in hoc maior fauor fiat religiosis, quā secularibus clericis. Solum additur ibi limitatio, *Si discretio Abbatis non sufficit ad eorum correctionem, est proinde Episcopi Diocesis adhibenda*.

Nihilominus tamen Gloss. & Doctores in eo cap. *Monachi*, limitant verb. illud, *Quocumque modo*, dummodo non sit percussio enormis: quia hic casus in hac materia semper intelligitur iure ipso exceptus, vt dixit Gloss. in dict. ca. *Quoniam*, de Vita & hon. cler. & Abbas in dict. cap. *Monachi*, & latius in c. *Cum illorum*, de Sent. excomm. In quo textu dicta generalis limitatio fundari solet, quia ibi dicitur, *Nisi excessus illorum existerit diffusus & enormis, vt potest, si ad mutationem membrorum, vel ad effusionem sanguinis est processum*. Sed non videtur per hæc verba limitari concessio facta in dict. c. *Monachi*, quia ibi, vt Gloss. notat verb. *talibus*, Pontifex non loquitur de religiosis se inuicem percutientibus, sed de illo, qui ante religionis ingressum, clericum percussit: & post susceptum habitum religionis, huiusmodi confitetur delictum, & absolutionem petit: nam ille antea non poterat absolui ab Abbate, nec ex vi illius c. *Monachi*, neque alterius antiquioris iuris, sed hoc ei conceditur in dict. cap. *Cum illorum*, cum illa limitatione & excep-

ptione enormis percussione. Non est ergo hæc exceptio extendenda ad limitandum fauorem concessum religiosis in dict. cap. *Monachi*: tum quia ca. illud, *Cum illorum*, non est editum ad coarctandum, sed potius ad extendendum fauorem, vt patet ex illis verbis. Nos autem in religionis fauorem, vt euagandi materia subtrahatur, maiorem eis gratiam exhibere volentes, &c. tum quia limitatio ibi adiungitur respectu concessione ibi factæ: ergo non est extendenda ad aliam prius factam in cap. *Monachi*, quia hæc limitatio spectat ad materiam odiosam, & ideo amplianda non est. Maxime cum maior fauor fieri potuerit, vel etiam debuerit, religiosis iā in eo statu constitutis, & quasi ex nimia familiaritate, quæ interdum contemptum generat, sese percutientibus, quam illis qui ante ingressum religionis sic delinquant.

Si autem ex iure illa limitatio adeo vniuersalis non colligitur, non videtur admittenda: cum verba illius cap. *Monachi*, valde generalia sint: & fauorem religionis contineant qui ampliandus potius est, quam restringendus. Item quia posteriora verba citata ex dict. cap. *Monachi*, videntur addita propter hos casus enormes, in quibus absolutio committitur Episcopo (nam hic videtur esse planus sensus illorum verborum) ergo nulla percussio religionum inter se manet Summo Pontifici reservata. Nihilominus tamen limitatio illa expresse habetur in cap. *Canonica*, de Sent. excomm. vbi integre & ad litteram refertur constitutio dict. ca. *Monachi*, & in fine eius adduntur hæc verba, *Nisi excessus diffusus fuerit & enormis, propter quem merito ad Ecclesiam Romanam sit recursus habendus*. Vnde videtur Honorius II. vel illam limitationem adiungere priori constitutioni Alex. III. aut indicare illam limitationem subintelligendam semper esse in huiusmodi concessione, quamuis non exprimitur. Quæ est communis sententia Canonistarum, quam Nauarr. etiam simpliciter, & sine alia probatione ponit: & propter textum illum ab illa discedendum non censeo.

Notanda vero sunt nonnulla ad maiorem declarationem illius ca. & fauoris. Primum est circa verbum illud, *Si percussit*, notanter enim addit est, quia si religiosus percussit secularem clericum, non gaudet illo fauore, vt patet ex vi dictorum verborum: & ideo ad Sedem Apostolicam remittendus est, vt expresse declaratur in dict. c. *Cum illorum*. Postea vero concessum est, vt in eo casu possit religiosus ab Episcopo absolui, c. *Religioso*, de Sent. excomm. & cum limitatione, vt solum in eo casu absolui possit, in quo clericus secularis, si aliquem clericum secularem percussisset, posset absolui, scilicet quando percussio est leuis, vt ibi notat Gloss. ex cap. *Peruenit*, extra eod. Et ideo non extenditur illud priuilegium ad percussione Episcopi tum propter enormitatem, tum quia Episcopus non venit sub absoluta clerici appellatione, in his quæ in illius, vel totius cleri fauorem non redantur.

Rursus si vnus religiosus alium alterius religionis percussit, non etiam gaudet dicto fauore, dict. c. *Monachi*, quia nec verba eius illi accommodantur: nam relaxatum illud reciprocum, *Se, & verbum illud*, in claustra, ac denique verbum illud, *Sui Abbatis*, satis declarant sermonem esse de religiosis eiusdem monasterij, vel religionis communem superiorem habentibus. Neque etiam ratio, quæ inter hos militat, habet locum in alijs, quæ est familiaritas multa, & quadam facilitas quæ ex hoc nascitur: quare in huiusmodi causa adeundus esset Summus Pontifex, sicutendo præcise in concessione illius cap. *Monachi*. Tamen in dict. c. *Cum illorum*, conceditur vt quando monachus vnius claustrij percussit monachum alterius, absolui possit ab Abbate illius monachij, qui iniuriam passus est. Quod videtur intelligendum, siue illa monasteria sint diuersorum ordinum, siue eiusdem, sufficitque vt percussor & percussus diuersos

Resoluit.

74 Monachus contra claustra percutiens vniuersalem familiam rem non gaudet priuilegio ca. *Monachi*.

75 Nequis Monachum alterius religionis percussit.

76 Perfratrem ab ipsi à superiore percussit.

diuersos habeant Abbates, seu superiores: quamuis si habeant aliquem prelatum commune, vt est Provincialis, vel generalis, ab eo etiam possit dari absolutio, quia ille habet maiorem iurisdictionem in subditum, quam immediatus superior: & ideo a fortiori comprehenditur sub nomine Abbatis, seu superioris, quouis nomine vocetur: non enim est vis faciendi sub nomine Abbatis, sed in re, quæ per illud significari videtur, scilicet spiritualis pater vel Pastor talis religiosi. Quod etiam notauit Gloss. in dist. c. Cum illorum, verb. abbatem.

Secundo notanda est illa particula, *In claustris*, quæ vox quia significare solet non totum monasterium, sed quantam partem eius magis publicam, videri potest concessio illa restringenda ad percussionem in illa parte monasterij facta. Sed reuera non ita est, quia vel claustrum non in ea significatione accipitur, sed pro toto monasterio, sumpta parte pro toto, vel etiam si sumatur pro illa parte, non est dictio restringens, sed ampliatis, vt Panormita. notauit: nã claustrum inter religiosos maiori quadam obseruatione custoditur. Et ideo si percussio etiam in illo facta, Abbati committitur: a fortiori facta in quacunque monasterij parte. Imo etiam si fiat extra totum monasterium, vel in quouis alio loco: quia ratio illius concessions non est locus, nec pendet a circumstantia loci sed ex communi vita religiosorum.

Tertio aduertendum est contingere posse vt religiosus suum Abbatem percutiat, vel e conuerso Abbas suum subditum vltra mensuram debitam correctionis, & contra hunc canonem. Et tunc dubitari potest an ille casus sub hac concessione comprehendatur. Nam si inspicimus generalem significationem vocis, videtur comprehendere: nam Abbas monachus est. Necessitas etiam seu ratio fere est eadẽ. In contrarium vero est, quia ibi dicitur, si Monachi, se percuterint posse absolui ab Abbate: videntur ergo monachi distingui ab Abbate. & sermonem esse de percussione inferiorum inter se, non respectu superioris. Item si Abbas est percussus videtur hoc necessarium: quia nõ potest ipse absolueri seipsum, neque ei conceditur vt alteri vices suas committat, in ordine ad seipsum, & in re pertinente ad forum contentiosum: Si vero ipse fuit percussus, non expedit vt in propria causa ipse sit iudex. In hoc puncto dicendum primo est, percussione quæ Abbati proprio fit, non comprehendit sub hac concessione propter enormitatem. Nam in dict. cap. Cum illorum, declaratur enormis, & ex ca. Canonica, constat enormẽ percussionem non comprehendit sub his priuilegiis. Dubitari autem potest, an idem sit dicendum de percussione alterius Abbatis non proprii. Respondetur hoc p̄cedere ex alia questione, an illa percussio enormis sit, quam infra attingemus. Igitur si sit enormis, idem dicendum est, quando autem talis non fuerit, videtur absolutio ad ipsum Abbatẽ percussum pertinere, iuxta cap. Cum illorum. Sed ne ille sit iudex in propria causa melius videtur, vt pertineant ad Episcopum, iuxta ea quæ statim dicemus.

Secundo dicendum est, Abbatem percutientem subditum suum, a Superiori suo regulari, si illũ habeat, sin minus ab Episcopo absolui posse. Prior pars constat, quia illa percussio de se nõ est enormis, & ideo ex eo capit. nõ est semper referuata Papæ: aliunde vero talis Abbas ita comparatur ad Prælatum suũ sicut eius subditi ad ipsum. Posterior pars probatur ex dict. c. Monachi, ibi, Quod si discretio Abbatis non sufficiat, ab Episcopo est adhibenda correctio. Tunc enim maxime non videtur sufficere talis Abbatis discretio, vt optime declarat ratio dubitandi prius proposita, quia non est ipse conueniens iudex in causa sua: ergo per Episcopum est absolueudus. Quod si contingat religiosum percussum non esse subditum Abbatis percutientis: tunc talis Abbas a Prælato religiosi percussus absolueudus esset, iuxta cap. Cũ illo-

A rum. Hæc autem secundum ius commune procedit, aliud vero est secundum specialia priuilegia, maxime Mendicantium, de quibus alibi dicemus.

Quarto obseruari potest aliud genus gratiæ seu priuilegij, quod in iure conceditur circa hoc negotium propter nonnullas circumstantias personæ delinquentis. De quo extat c. Mulieres. de Sent. excom. Et ibi dicitur, de his qui magnæ sunt potentiæ, & ita delicati quod laborem veniendi ad Sedem Apostolicam nequeunt sustinere, consulendam esse Apostolicam Sedem, & de statu personæ, & veritate negotij informandam, vt secundum eius consiliũ de commissio scelere tales personæ corrigantur. Quo loco huiusmodi personis non conceditur simpliciter vt absolui possint ab Episcopo: sed quod non teneantur petere absolutionem a Summo Pontifice, Romam eundo: sed solum consulere Pontificem. Ait autem Glossa ibi, pertinere ad Episcopum arbitriũ iudicare, an persona sit talis conditionis, necne: sed hoc in textu non habetur: neq; existimo esse necessarium, quidquid etiam Nauarr. dicat, potest enim id per euentum rei constare: & quando fuit res aliquo modo dubia, iudicium viri prudentis in huiusmodi rebus semper satis est, quando speciali iure non referuatur Superiori: in hoc autem iure non committitur Episcopo, vt iudicet an persona sit magnæ potentiæ vel delicata: sed supposita conditione talis personæ, respondetur quid agendum sit, nimirum consulendum esse Pontificem: Nec requiritur vt ipsemet Episcopus consulat, sed ipse qui absolutione indiget, consulere potest quacumque via voluerit, aut potuerit.

Dubitat, præterea Glossa ibi, an interim dum consulitur Pontifex, possit persona illa absolui sub iuratoria cautione de consulendo Pontifice, & parendo mandatis eius. Et responderi posse propter periculum moræ. Sed hæc responsio videtur esse contrarium, vbi dicitur prius esse negotium intimandum Pontifici: non est ergo prius absolutio concedenda. Quod recte ibi Panormi. notauit, & sequuntur Felin. & alij. Et significat eadem Glossa statim, dicens, si non sit periculum, non esse absolutionem dandam ante consultationem Pontificis: quod intelligendum est de periculo mortis aut alicuius grauis damni: quando autem hoc periculum timeretur, licitum quidem erit absolueri, non ex speciali priuilegio huius canonis, sed ex generali lege, modo statim declarando.

Hæc enim occasione duo possunt hoc loco interrogari. Vnum est cur periculum quod est in diuturna mora, non sufficiat in quacunque persona, vt sub iuratoria cautione absolui possit, nam ex dilatione penitentia periculum imminet animæ, vt dicitur in c. ult. de Penit. & remiss. & sumi potest ex ca. Sacro, iuxta Gloss. de Sent. excom. sed ob vitandum periculum animæ, concedi potest & debet absolutio cum illa cautione multo magis quam propter vitandum periculum corporis: ergo sufficit periculum moræ ad præmittendam absolutionem. Altera interrogatio est, quod nam priuilegium illis personis potentibus delicatis in illo textu concedatur: nã si absq; speciali mandato Pontificis eis nõ est absolutio concedenda, quilibet de populo potest in simili facto consulere Pontificem, & ab eo postulare mandatum vel facultatem vt ab alio corrigi, & absolui possit iuxta eiusdem Pontificis arbitrium.

Prior interrogatio generalis est de omnibus casibus Pontifici referuatis, & ita a nobis tractata est superiorilibro in materia de Penitentia. Vnde in præsentī casu solum dicimus nihil speciale in hac parte concedi in dicto textu his personis potentibus, seu delicatis, & propter solum moræ periculũ prius possint absolui, quam possent alia: nullus enim fauor huiusmodi in illo textu eius sit. Probabile tamẽ censemus, quado mora extraordinaria & notabilis, illam

80
Persona magnæ potentiæ
guā potentiā
Et nimis delicata à quod
absoluenda.
Cap. Mulieres, de Sent. excomm.

81
Poenitentia huiusmodi potest ab-
solutio sub iuratoria cau-
sione de con-
sulendo & parendo Pō-
ntifici
Gloss. Abb. Felin.

82
Interrogatio
nes due pro-
ponuntur.

Secundum m.

83
Prior interrogatio
rogationi sit
satis.

76
Quid sit
claustrum in
dict. ca. Mo-
nachi signi-
ficat.

77
Quid sit Mo-
nachus
Abbatem
aut Abbas
Monachum
percutiat.

Primogeni-
tibus,
Rationes
dubitandi.

79
In claustris

illam esse sufficientem causam, vt absolutio dicto modo cōcedi possit propter rationem factam, quæ in eo casu maxime vrget. Et confirmari potest: nam in aliquibus casibus hoc videtur iure prouisum, ob hanc enim rationem concedunt iura supra dicta, vt ægrotantes absolui possint, etiam si ægrotatio non sit periculosa, sed morosa tantum, vt Doctores omnes, exponunt, & est euident, quia ægrotudinis causa distincte conceditur præter periculum mortis, sed eadem iura subiungunt generalem absoluendi facultatem propter similia impedimenta: ergo, quacumque ex causa moralis & extraordinaria mora timeatur, scilicet propter longum ac periculosum iter, vel propter necessaria negotia prius peragenda vel quid simile, poterit absolutio concedi. At vero quando mora non est notabilis, sed ordinaria, non censetur esse morale periculum animæ: & si aliquid est, illud fuit præuisum a referuante censuram, & permixtum ob rigorem disciplinæ, & maiora mala vitanda. Quando autem mora censenda sit notabilis arbitrio prudentis relinquitur.

84
Posteriori
interroga-
tioni respon-
detur.

Ad alteram interrogationem respondetur, his personis per illud decretum solum concedi, vt secundum commune & ordinarium ius non sint cogenda personaliter adire Summum Pontificem: sed a suo Episcopo sint absoluenda: quanquam expectanda prius sit forma à Summo Pontifice. Aliæ vero inferiores, & robustiores personæ iure communi tenentur adire Pontificem: & quamvis possint ab eo speciale induitum postulare & obtinere, illud tamen erit per modum specialis dispensationis; ad quam necessaria erit aliqua alia peculiaris causa, quæ in prædictis personis non requiritur: sed sufficit earum status, seu conditio.

85
Qui ob cir-
cumstantias
personæ ab
alio quam
Pontifice ab-
soluitur, non
manet cum
obligatione
se præsen-
tandi Papæ.

Quinto est circa prædictos casus aduertendum, tere in omnibus illis concedi hunc fauorem absolute & absque vlla obligatione comparendi apud Pontificem Summum. Quia, cum hæc concessio non fundetur in impedimento, sed sit indulgentia ob aliquam circumstantiam personæ, non fit sub conditione comparendi; sed simpliciter. Quod secus est quando concessio fit ratione impedimenti, si temporale illud sit: nam, si perpetuum, eadem est de illo ratio, eo quod iam non habet locum conditio. Quæ omnia patet verbis significantur in c. Quamuis, de Sent. excom. vbi sic dicitur, Caterum quibusdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris sub debito iuramento consuevit iniungi, vt impedimento cessante ad Apostolicam Sedem accedant. Et c. vbi additur, temporali, ad excludendum perpetuum, cuius cessatio expectari non potest. Exceptio autem illa, quæ de pueris fit, si in rigore loquamur, non est exceptio ab illa generali regula de impedimento temporali, quia illa concessio non fit pueris, eo quod propter imbecillitatem ætatis impediti sint ne Romam adire possint, quod impedimentum perpetuum non est, sed fit præcipue propter imperfectionem puerilis actus, in deliberatione, & perfecto rationis vsu. Et ideo licet postea impedimentum cesset, non cessat concessio, nam imponitur illis obligatio comparendi. Atque eadem est ratio de omnibus, quibus hic fauor conceditur, non ob impedimentum, sed ob specialem rationem actus, seu personæ.

86
Sertus ab-
soluitur ab
inferiori
Pontifice, si
manumittitur
eius, tene-
tur se præ-
sentare.

Vnde colligitur differentia inter puerum & seruum, nam puer non tenetur comparere, etiā transacta pueritia: seruus autem, licet excusetur a comparando quamdiu seruus est, iuxta c. Mulieres, de Sentent. excommuni. prout declaratur in c. Relatum, eodem tit. tamē, si manumittatur, vel simpliciter, vel quoad illum actum, puta, quia dominus consentit perfectioni eius, tenebitur comparere, quia iam tollitur impedimentum, in quo solo illa excusatio fundabatur. Quapropter, si dominus resistat perfectioni serui, poterit quidem absolui, non tamen sine iu-

ramento de comparando, & obediendo mandatis Pontificis, cessante impedimento. Censetur autem dominus rationabiliter repugnare, per se loquendo, quoties graue patitur incommodum ex absentia serui sine culpa sua, vt dicitur in dict. c. Relatum, Iudicandum autem est pati graue incommodum, quoties nimis est ab Apostolica Sede remotus, vbi dicitur. Vnde, si prope esset: & breui tempore posset negotium expedire: & nullum aliud timeretur incommodum, præter illorum dierum absentiam, non posset seruus rationabiliter impediri à domino, quominus ad Sedem Apostolicam absoluendus concederetur, vt in eod. c. caueatur. Dixi autem, per se loquendo, quia si delictum sit enorme, & scandalum seu prauum exemplum cum aliorum periculo timeatur, tunc etiam cum graui detrimeto domini ad Sedem Apostolicam remittendus est, vt in eodem ca. Relatum, statuitur, quia propter vitandum scandalum, paruipendendum est temporale incommodum, seu grauamen domini. Dux autem conditiones ibi coniunguntur, simulque requiruntur, & diuisim non sufficiunt: nam si delictum non sit enorme, vel scandalum moraliter non timeatur, vel non ceterum adeo graue, vt non possit aliis modis tolli, noluit Pontifex omnino illud sibi referuare in graue nocumentum alterius, vt contra Panormit. & alios recte intellexerunt Angelus, Excommuni-
catio, s. n. 54 Syluest. Absolutio, 4. n. 9. in fine Nauar. c. 27. nu. 88.

Similis differentia notari potest inter puerum impuberem, & filium familias quatenus talis est: nam ille vt diximus, simpliciter absolui potest: filius autem familias, qui post pubertatem tale delictum commisit, licet absolui possit per dictum c. Mulieres, non tamen sine obligatione & iuramento comparandi, quia impedimentum illud non est perpetuum: & ideo, si emancpetur, vel quacumque alia ratione fiat sui iuris, aut, si pater consentiat perfectioni, tenebitur comparere, vt Panormit. Syluest. Nauar. & alij docent.

Percussio quando dicenda levis, mediocris, aut grauis seu enormis.

Vltimo, quoniam citata iura saepe distinguunt inter delictum leue, mediocre, & graue seu enorme, notare oportet & exponere quando vnumquodque eorum tale sit. Sed quia hoc arbitrio boni viri ponderandum est atque existimandum, ideo breuiter dicendum est. Omnia hæc tria membra requirere percussione sufficientem ad peccatum mortale, quia alias non sufficeret ad incurrendam excommunicationem. Vnde non sumitur hic percussio levis absolute, seu eo modo quo venialis culpa, levis dicitur: sed respectiue, comparatione maioris læsionis intra latitudinem earum, quæ mortalem malitiam continent. Præterea de enormi percussione nonnulla exempla habemus in iure capit. Cum illorum, de Sentent. excommuni. vbi significatur ex duplici capite posse esse percussione enormem: primo ex quantitate nocumenti, de quo duo exempla ponuntur, scilicet, Si ad mutilationem membri, vel effusionem sanguinis est percussum. In quibus aduerto primo ibi non heri mentionem occisionis, vel quia ex se nota est enormitas, & à fortiori significatur: vel certe quia ille plus est quam percussio, cum sit quædam totius rei destructio. Deinde aduerto mutilationis exemplum simpliciter & sine restrictione esse positum, ideoque etiam si sit minimi membri, dummodo totum abscondatur, ad enormem percussione sufficit. Vnde Glossa ibi verb. Mutilationem, dicit non esse distinguendum inter membrum & membrum: citatq. ca. 2. de cler. excom. mini.

mini. & c. *Expositi*, de Corp. vitiat. quæ iura non admodum probant, quia membra de quibus fit mentio ibi, satis principalia sunt: sufficit tamen absoluta illius textus locutio, vt dixi. Addit vero Nauarrus non solum mutilationem, qua membrum scinditur, sed etiam illam, qua inuitile vel quasi inuitile ad munus suum redditur, enormem læsionem reputari: quod verum existimo, quia moraliter perinde est.

Præterea in alio exemplo de sanguinis effusione, subintelligendum cenſeo, quod sit in notabili quantitate, & quod sit ex grauitate læsionis, quia sanguis facile effluit ex qualibet pelliculæ rptione, quæ non potest semper dici enormis læsio. Et ita sentit Glossa ibidem, ponderans vocem, *effusio*, quæ abundantiam significat. Quanta vero illa futura sit, non habet certam mensuram: sed prudenti iudicio relinquendum est. Addidi etiam, quod effusio proueniat ex grauitate læsionis: nam si contingat percussione esse in naribus, sine læsione magni momenti potest copia sanguinis fluere: & non propterea erit enormis læsio, vt recte indicauit Nauarrus n. 92. Item ex negligentia, vel malitia eius, qui percussus est, potest ex minima pelli incisione multum sanguinis effundi, & non propterea læsio erit enormis: quia ille effectus est quasi accidentarius, & non augeat grauitatem percussionis. Sicut è contrario potest contingere, vt vulnus infictum graue sit, & sufficiens ad magnam copiam sanguinis effundendam, & quod ex magna diligentia, aut artis industria impediatur: quod non oberit quominus talis percussio enormis iudicetur, quia eius grauitas non consistit in effectu futuro, aut ab illo pender; sed in ipsa percussione, & modo eius. Vnde intelligere licet, illa duo exempla non esse posita, quia tantum illis modis contingat percussione esse in se enormem, sed vt illa sint quasi indicia, & mensuræ grauis percussionis, vt omnis percussio, quæ moraliter fuerit æquiualens his enormis censetur, quamuis sine mutilatione, aut effusione sanguinis fiat, vt flagellare clericum, aut fuste percutere cum ingenti dolore, & contumelia vel iniuria, grauis percussio erit, quamuis sanguis non effundatur; item includere clericum in terribili carcere, & ibi longo tempore iniuste eum detinere, enormis violentia est, & sic de aliis similibus.

Aliud caput huius enormitatis in illo textu infinuatum est, dignitas personæ percussæ: quia iniuria creſcit ex dignitate personæ offensæ: in hoc autem canone non solum attenditur grauitas violentiæ, aut læsionis, sed etiam iniuria, vt alia iura citata declarant. Adhibenturque ibi duo alia exempla, scilicet Episcopi, & Abbatis: per Episcopum omnes intelligunt consecratum. Et ideo non est hoc limitandum ad subditos Episcopi: quia hoc non fundatur præcipue in dignitate iurisdictionis, sed consecrationis; & ideo à quocunque Episcopo percutiatur, etiam à non subdito, eius percussio enormis habetur. Quod secus esse censetur in alio exemplo de Abbate, nam communiter explicatur respectiue, scilicet si quis percutiat Abbatem suum, id est suū Prælatum & superiorem, vt patet ex Glossa, & interpretibus ibi. Vnde si monachus percutiat Abbatem alium, non tamen superiorem suum, non statim erit percussio enormis iudicanda ex dignitate personæ, quia dignitas Abbatis, nude considerata, non est tanta, vt sufficiat ad enormitatem delicti ex sola dignitate personæ: maxime cum sub illa appellatione comprehendatur quilibet Prælati cuiusvis monasterij religionis. Respectiue autem, id est respectu sui subditi, & inferioris, est magni momenti illa circumstantia ratione iurisdictionis, & reuerentiæ debiti inferioris ad superiorem. At vero dignitas Episcopi, quia in consecratione consistit, absolute considerata, sufficit vt ex illo capite percussio

Fr. Suarez tom. 5.

enormis censetur. Et ideo in cap. *Si quis deinceps*, 17. quæst. 4. præter excommunicationem, omnibus suis priuandus dicitur, qui tale delictum committit.

Quamquam autem hæc vera sint, nihilominus respectu etiam talium personarum requiritur proportionata quantitas læsionis seu percussionis, vt enormis ex illa circumstantia fiat: nam tam parua posset esse percussio aut violentia, vt etiam circa talem personam moraliter non reputetur enormis. Etenim circa Deum ipsum quædam offensiones in suo ordine leues sunt, quæ dicuntur venialia peccata: imo inter mortalia non omnia reputantur enormia: quid ergo mirum quod respectu humanæ personæ in tali dignitate constitutæ inueniri possit iniuria adeo diminuta ex aliis circumstantiis, vt simpliciter non possit enormis æstimari? Sunt ergo omnia pensanda, scilicet conditio personæ offendentis (quæ non parum aggrauat, vel minuit actum) quantitas, modus, occasio actionis, locus, & tempus, & similia, vt integrum iudicium de facti enormitate reddi possit. Quia vero in huiusmodi iniuriis præcipua conditio aggrauans est dignitas personæ offensæ, & illa sola sufficit ad constituendum enorme delictum, si in reliquis sit sufficiens proportio, ideo circumstantia hæc cum illis exemplis specialiter in illo textu designatur. Atq; hinc etiam fit, vt hæc causa enormitatis delicti sic declarata, non solum loci habeat in illis duobus generalibus personarum, pro vt à nobis exposita sunt; sed etiam in aliis personis ecclesiasticis in dignitate constitutis, si cætera cum proportionem obseruentur. Vnde constat sub Episcopis comprehendendi Cardinales licet non sint specialiter consecrati. Episcopus etiam electus, & confirmatus maxime respectu subditorum: iam enim iurisdictionem habet, quod secus est de tantum electo, licet non parum ad dignitatem personæ conferat: de aliis vero inferioribus Prælati sicut de Abbatibus iudicandum est.

Ex his autem quæ de percussione enormi in iure explicata inuenimus, arbitrandum est de medio-cris, & leui percussione. Nam vt Aristoteles dixit: superum in vnoquoque genere est mensura cæterorum. Enormis ergo læsio erit mensura aliarum: nam omnis illa, quæ dictas circumstantias non habuerit, non erit enormis. Quod si multum ab eis distauerit, leuis: si autem parum, mediocris existimabitur. Addit præterea Nauarrus verba cuiusdam Extrauagantis quæ incipit: *Perleſus*, quibus hoc amplius declaratur. Veruntamen & Extrauagans illa autoritas non habet; nam incerti auctoris est; & in iure non continetur: & nihil amplius in ea dicitur, quam ex dictis habeatur, nam tandem cõcludit hoc committendum esse prudentis arbitrio: hoc enim necessario dicendum est, quoties læsio ex se & absolute considerata non habet enormitatem, nisi ex aliis circumstantiis insurgat: & ideo omnes prudenter pensandæ. Et multum refert animaduertere, an facta fuerit cum graui scandalo: nam illud moraliter loquendo, est magnum signum enormis percussionis, & sacrilegij, vt ex d. c. *Cum illorum*, colligitur. Denique prudens hoc arbitrium de quantitate percussionis iuris interpretes communiter dicunt cõmissum esse Episcopo, vel iudici: quod cenſeo verum in foro exteriori, & vt declaratio illa authenticæ fiat: in interiori autem fieri potest a viro prudente, & docto, nam hoc magis pender ex prudentia & doctrina, quam ex iurisdictione. Et iuxta illam declarationem potest quilibet confessarius iudicium ferre in illo foro: imo ei proprie commissum est hoc iudicium in tali foro; quatenus clauem scientiæ habere debet, atque ea vt ibi necessarium fuerit.

Hh

SE-

91
Non quali-
bet læsio his
personis sa-
cra censetur
enormis.

Quæ persona
dicatur
constituta
indignitate.

92
Quæ ratio-
ne percussio
leuis, medio-
cris, & enor-
mis distan-
tatur.